

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

**Christin Berg, Nils Asle Bergsgard
og Svein Ingve Nødland**

Organisasjonsbygging og interessepolitikk

Evaluering av tilskudd til nasjonale minoriteter

Rapport IRIS – 2008/026

Prosjektnummer: 7252198
Prosjektets tittel: Evaluering av tilskudd til nasjonale minoriteter
Oppdragsgiver(e): Arbeids- og inkluderingsdepartementet
ISBN: 978-82-490-0567-3
Gradering: Konfidensiell (åpen fra: 18.03.2008)

Stavanger, 03.03.2008

(Nils Asle Bergsgard)
Prosjektleder

(Ståle Opedal)
Kvalitetssikrer

(Gottfried Heinzerling)
Senterleder
(Samfunns- og næringsutvikling)

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Forord

Fra og med budsjettåret 1998-99 ble det opprettet en statlig tilskuddsordning for nasjonale minoriteter. Etter nesten 10 års drift av tilskuddsordningen ønsket Arbeids- og inkluderingsdepartementet å få gjennomført en evaluering av ordningen. IRIS ble gitt oppdraget med å gjennomføre evalueringen, og den foreliggende publikasjonen er sluttrapporten fra evalueringen.

Først og fremst vil vi takke representantene fra de nasjonale minoritetsorganisasjonene, som møtte oss med velvilje og tok seg tid til å snakke med oss. Vi vil også takke de andre informantene som velvillig stilte opp i evalueringen. I tillegg hadde vi tre referansegruppemøter med representanter fra de nasjonale minoritetsorganisasjonene der prosjektet og rapportutkast ble diskutert. I disse møtene kom det fram viktige tilbakemeldinger til oss som evaluatorene.

Vi vil også takke Arbeids- og inkluderingsdepartementet, ved Erik Mosli, for at vi fikk oppdraget, og for imøtekommenhet når det gjelder dokumentasjonstilgang, intervjuing osv.

Stavanger / 03. mars 2008

Nils Asle Bergsgard, prosjektleder

Innhold

Sammendrag	vii
1 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for og formål med evalueringsoppdrag	1
1.2 Problemstillinger	2
1.3 Metodisk gjennomføring	6
2 FELTET NASJONALE MINORITETSORGANISASJONER – GRUNNSTØTTE OG PROSJEKTSTØTTE	9
2.1 Landsorganisasjonen for Romanifolket	10
2.2 Taternes Landsforening	14
2.3 Foreningen ROMA	19
2.4 Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveenilitto	22
2.5 Skogfinske interesser i Norge	27
2.6 Andre prosjekter	33
2.7 Sammenfattende drøfting	36
3 ORGANISASJONENE OG OMGIVELSENE	43
3.1 Kort om organisasjonenes kontaktflater	43
3.2 Noen vurderinger fra omgivelsene	44
4 FORVALTNINGEN AV ORDNINGEN	47
4.1 Fordelingsstruktur og endringer	47
4.2 Forvaltnings- og tildelingspraksis	50
4.3 Grenseflater og problemstillinger i forvaltningen av ordningen	52
4.4 Departementets/SAMIs rolle	54
5 OPPSUMMERENDE DRØFTING	57
5.1 Organisasjonsbygging og måloppnåelse	57
5.2 Om tilskuddsordningens overordnede fokus	58
5.3 Forvaltningsmessige mål og føringer	61
6 AVSLUTNING	63
REFERANSER	65

Sammendrag

Innledning

I Norge betegnes følgende befolkningsgrupper som nasjonale minoriteter: Jøder, kvener, rom (sigøynere), romani/tatere og skogfinner. Dette er befolkningsgrupper som har en lang historie i landet, og en identitetsmessig, sosial, kulturell og til dels religiøs egenart. Etter at Norge i 1999 ratifiserte Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter (Rammekonvensjonen), vedtatt året før, har disse nasjonale minoritetsgruppene fått særskilte rettigheter når det gjelder vern av sin identitet og kultur.

Som en viktig del av oppfølgingen av Norges tilslutning til Rammekonvensjonen, ble det fra og med budsjettåret 1998-99 oppretta en statlig tilskuddsordning for nasjonale minoriteter. Denne ordningen omfatter både en grunnstøtteordning og en prosjektstøtteordning. En hovedmotivasjon for opprettelse av tilskuddsordningen, og da særlig grunnstøttedelen, finner man i artikkel 15 i Rammekonvensjonen, der det heter at staten: *”skal skape dei føresetnadane som er nødvendige for at personar som tilhøyrer nasjonale minoritetar blir sikra effektiv deltaking i det kulturelle, sosiale og økonomiske livet og i offentlege saker, særleg saker som gjeld dei sjølve”*.

I tråd med ovenstående ønsket Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennom denne evalueringen å få kunnskap om hvordan tilskudd til nasjonale minoriteter

- i) bidrar til å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner og til å gjøre gruppene bedre i stand til selv å definere egne behov og fremme egne krav.
- ii) bidrar til at de nasjonale minoritetene sikres effektiv deltakelse, særlig i beslutninger som angår dem selv, sett i lys av Europarådets rammekonvensjon for nasjonale minoriteter.

IRIS' drøfting og analyse av de spørsmålene som departementet stilte, bygger på dokumentstudier, grundige intervjuer med de organisasjoner som har mottatt grunnstøtte, samtaler med noen aktører som har mottatt prosjektstøtte, samt ved samtaler med andre aktører i omgivelsene til de nasjonale minoritetsorganisasjonene.

Organisasjonsbygging

Tilskuddsordningen og da særlig grunnstøtten har som et hovedformål å bidra til å bygge opp velfungerende organisasjoner. Det har skjedd et stykke på vei. Man har kommet godt i gang, særlig sett i forhold til utgangspunktet. Kvener, romani/tatere og skogfinner er nasjonale minoriteter med organisasjoner som mottar grunnstøtte. To av de nasjonale minoritetene, jøder og rom (sigøynere) har ikke organisasjoner som mottar støtte via tilskuddsordningen. Blant den jødiske minoriteten finnes Det Mosaiske Trossamfund, som mottar driftsstøtte som religiøs organisasjon og derfor ikke får

grunnstøtte. Sigøynerne har ikke etablert noen organisasjon som tilfredsstillende kravene til å få grunnstøtte.

De organisasjonene som mottar grunnstøtte er oppegående og gjør en aktiv innsats blant og på vegne av sin minoritet. Alle organisasjonene er engasjert både innen kulturelle og sosialt relaterte aktiviteter, og med interessepolitisk deltakelse og engasjement. På det rent formelle plan fungerer de rimelig i tråd med det som er gjengs blant interesseorganisasjoner/frivillige organisasjoner. De har vedtekter, og legger fram årsrapporter og reviderte regnskaper. De har årsmøter hvor planer for virksomheten presenteres, og som fungerer etter demokratiske spilleregler mht. valg til styrende organ. Samtidig er disse organisasjonene også sårbare. De favner en vesentlig, men likevel begrenset del av det totale antall personer som antas å tilhøre de nasjonale minoritetene. Organisasjonene er små. De er svært avhengig av statsstøtten fra denne tilskuddsordningen, av frivillig innsats og er langt på vei avhengig av innsatsen til noen få ildsjeler.

Aktiviteter og måloppnåelse

Organisasjonenes profil og tematiske orientering varierer på bakgrunn av den enkelte minoritetsgruppens historie og de spesielle utfordringer man opplever å stå overfor. Romani-/taterorganisasjonene, som er tre, har det bredeste arbeidsfeltet, ved at man både er opptatt av enkeltmennesker i gruppens situasjon, sosiale aktiviteter, kulturformidling, historie og språk. Interessepolitisk har man hatt et særskilt fokus på å få unnskyldning, erstatning og kompensasjon fra det offentlige for de overgrep man som nasjonal minoritet erfarte i det forrige århundre. Kvenene har hatt fokus på kulturformidling, kunnskapsutvikling, kvensk språk og media. Interessepolitisk har man særskilt vært opptatt av å få etablert kvenske institusjoner og av språkpolitiske spørsmål. Det skogfinske nettverket har konsentrert arbeidsinnsatsen om museumsutvikling, historie og kulturbevaring. Hovedvekten har vært lagt på et interessepolitisk engasjement for etablering av et selvstendig skogfinsk museum.

Grunnstøtten danner tyngdepunktet i ordningen, blant annet ved at andelen som går til dette har økt på bekostning av prosjektstøtten. Når det gjelder prosjektstøtten, har denne hatt både bredere mål og en bredere tilnærming enn grunnstøtten. Også andre aktører enn de som får grunnstøtte, tildeles midler. Det meste av midlene går likevel til de nasjonale minoritetsorganisasjonene eller andre nasjonale minoritetsgrupperinger, herunder også den jødiske gruppen og sigøynerminoriteten (rom). Siktemålet favner både kunnskapsformidling, dokumentasjon, holdningsskapende arbeid, utvikling av samarbeid mv. I noen tilfeller dekker prosjektmidlene hele beløpet det søkes om, mens det i andre tilfeller bare gjelder en mindre andel. Det gis eksempler på at små og mellomstore prosjektbevilgninger kan få betydning når det gjelder å bidra til minoritetsorganisasjonenes strategiske initiativ, utover det støtten isolert sett skulle tilsi. I andre sammenhenger fungerer støtten primært som driftsstøtte for enkelttiltak. Alt i alt tyder erfaringer fra det knippe av prosjekter som vi har studert, på at prosjektstøtten har bidratt til å nå målene som var satt for ordningen fra statens side. I hvor stor grad, og om resultatene står i forhold til den økonomiske innsatsen, er imidlertid vanskeligere å svare på.

Sjøl om organisasjonene er små og sårbare, har de likevel bidratt til viktige hendelser og vedtak på vegne av sin nasjonale minoritet. Organisasjonene har jobbet aktivt for å fremme egne krav, og har fått gjennomslag på en del sentrale punkter. Det gjelder blant annet oppretting av tater/romaniutstilling på Glomdalsmuseet, etablering av kollektive (Romanifolkets/taternes kulturfond) og individuelle erstatningsordninger for tater/romani, og oppbygging av et kvensk institutt og et skogfinsk museum. Tilskuddsordningen har slik sett gitt bidrag til at de nasjonale minoritetene har kunnet jobbe med interessepolitiske spørsmål, og i hvert fall et stykke på vei sikret dem deltakelse i spørsmål som vedrører dem selv.

Det har de ikke minst kunnet oppnå med et solid rettslig referansepunkt i Rammekonvensjonen og med et interessepolitisk virke spisset mot Arbeids- og inkluderingsdepartementet og til dels Europarådet. Spørsmålet er om en slik profil på sikt kan bli noe smal i forhold til det å løfte de nasjonale minoritetene opp og frem. For å oppnå en tydeligere profilering i det norske samfunn, som er blitt langt mer mangfoldig, kan det kanskje på sikt være av betydning at organisasjonene har et bredere anlagt fokus i forhold til nasjonale sektormyndigheter, regionale/lokale myndigheter og allmennhet. Det vil i så fall kreve både større administrativ kapasitet og at et større antall personer stiller seg bak og/eller fronter saker overfor myndigheter og allmennhet. Effektiv deltakelse handler følgelig om mer enn kun å være tilstede; man må ha den nødvendige kompetanse og profesjonalitet, sammen med en medlemsmasse i ryggen, for effektivt å kunne representere minoriteten.

Forvaltning av tilskuddsordningen

Når det gjelder forvaltning av ordningen har det over tid skjedd en spissing av ordningen fra departementets side. Det har skjedd både ved at mer midler går til grunnstøtte til de organisasjonene som har rett på det, samtidig som prosjektaktiviteter legges inn under grunnstøtten. Videre tilfaller relativt mer av prosjektstøtten andre minoritetsaktører, samtidig som offentlige aktører til en viss grad er blitt avskjært fra prosjektstøtten. En slik spissing synes etter vår vurdering å være hensiktsmessig ut fra de overordnede mål for tilskuddsordningen slik denne er motivert ut fra Rammekonvensjonens artikkel 15.

En annen side ved denne spissingen er ønsket om å holde på sektoransvaret, der andre departementer eller ordninger/fond har et spesielt ansvar, for eksempel på det kulturpolitiske området. I regelverket for grunnstøtten fremkommer dette gjennom en sterk grensdragning overfor virksomheter som primært har kulturelt siktemål. De skal ikke kunne få grunnstøtte. Dette bør imidlertid ikke tolkes alt for stramt. Statlig støtte til de nasjonale minoritetene er primært begrunnet i deres historiske, identitetsmessige og kulturelle egenart. Disse organisasjonene er ut fra sin egenart nettopp kombinerte interesse- og kulturorganisasjoner. Vår vurdering er at det fortsatt er viktig å la det interessepolitiske og det kultur- og identitetspolitiske spille sammen, både ved utforming av grunnstøtten og ved å la prosjektstøtten støtte opp under strategiske initiativ på kulturområdet eller andre aktuelle sektorer.

Ut fra minoritetspolitiske begrunnelser og for å unngå oppflising av feltet har departementet prioritert medlemsbaserte og demokratiske organisasjoner. Det er gode grunner til det. Når det gjelder jøder og sigøynere (rom) som ikke har organisasjoner

som i følge regelverket kan få grunnstøtte, burde man likevel kunne vurdere mellomløsninger mellom grunnstøtte og prosjektstøtte, slik at det på sikt vil kunne bli etablert organisasjoner som taler deres sak.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for og formål med evalueringsoppdrag

I Norge finnes det flere befolkningsgrupper som kan betegnes som nasjonale minoriteter, dvs. som både har en lang historie i landet, en identitetsmessig, sosial, kulturell og til dels religiøs egenart, og rettigheter til et spesielt vern av minoriteten. De grupperinger som i dag er regnet som nasjonale minoriteter i Norge er jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket (tater/reisende) og skogfinner. Samene plasseres som urbefolkning i en egen kategori. Nyere innvandringsgrupper regnes ikke som nasjonale minoriteter.

Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter (Rammekonvensjonen) tok til å gjelde 1. februar 1998. Norge ratifiserte konvensjonen 17. mars 1999. Minoritetsinteresser inngår som et element i det generelle rammeverk og tenkning omkring menneskerettigheter. Et viktig moment i norsk sammenheng er den strenge assimilasjons- og kontrollpolitikk som staten i tidligere perioder har møtt disse gruppene med. Særlig gjelder det romanifolket/taterne som har vært utsatt for grove overgrep.

Som en viktig del av oppfølgingen av Norges tilslutning til rammekonvensjonen ble det fra og med budsjettåret 1998-99 opprettet en statlig tilskuddsordning for nasjonale minoriteter. De første årene var tilskuddsordningen over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, men fra 2006 ble ansvaret lagt til Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Før den tid hadde det vært gitt noe grunnstøtte til kvenske interesser og noe støtte til holdningsskapende opplysningsarbeid og prosjekter for å motvirke at slike minoritetsgrupperinger ble diskriminert. Grunnstøtten og prosjektstøtten ble fra og med 1999 utvidet og samlet i en felles tilskuddsordning.

En hovedgrunn til at man etablerte en grunnstøtteordning for nasjonale minoriteter finner man i artikkel 15 i Rammekonvensjonen. Her heter det at staten:

”skal skape dei føresetnadane som er nødvendige for at personar som tilhøyrer nasjonale minoritetar, blir sikra effektiv deltaking i det kulturelle, sosiale og økonomiske livet og i offentlege saker, særleg saker som gjeld dei sjølve”.

Nasjonale minoritetsorganisasjoner vil ifølge norske myndigheter kunne være et viktig redskap for å hevde nasjonale minoritetsinteresser. *”Deltaking i organisasjonar gir høve til å vere med når viktige avgjerder skal takast. Organisasjonar knyter personar saman og er med på å halde ved like felles verdiar og kulturell identitet”* (St.meld. nr. 15 (2000-2001).

Ved å etablere en tilskuddsordning med grunnstøtte ønsket myndighetene å stimulere til organisasjoner som ivaretok interessene til nasjonale minoriteter og å fremme dialog og

samarbeid mellom de nasjonale minoritetene, frivillige organisasjoner og nasjonale myndigheter (KRD st. prp. nr. 1 (1998-1999)). Prosjektstøtten har et bredere siktemål ved at den både skal kunne bidra til kunnskapsformidling, dokumentasjon av diskriminering, holdningskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet, og kontakt og samarbeid mellom nasjonale minoriteter på tvers av landegrensene. Organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og andre kan søke om prosjektstøtte (KRDs St. prp. nr. 1 (1998-1999)).

Tilskuddsordningen for nasjonale minoriteter er inne i sitt tiende år. Arbeids- og inkluderingsdepartementet ønsker gjennom evalueringen å få kunnskap om hvordan tilskudd til nasjonale minoriteter

- i) bidrar til å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner og til å gjøre gruppene bedre i stand til selv å definere egne behov og fremme egne krav.
- ii) bidrar til at de nasjonale minoritetene sikres effektiv deltakelse, særlig i beslutninger som angår dem selv, sett i lys av Europarådets rammekonvensjon for nasjonale minoriteter.

Departementet stiller i tilbudsdokumentet videre opp en rekke konkretiseringer av evalueringsoppgaven som går på måloppnåelse, kriterier for tilskudd, inndeling av tilskuddsordningen i to deler (grunnstøtte og prosjektstøtte), prioritering av medlemsorganisasjoner fremfor andre organisasjonstyper, samt forvaltning av ordningen i lys av den generelle frivillighetspolitikken.

1.2 Problemstillinger

I vår konkretisering av evalueringsoppdraget har vi valgt å drøfte de spørsmål som oppdragsgiver er opptatt av under tre hovedtema: (i) organisasjonsbygging, (ii) aktiviteter og måloppnåelse, (iii) forvaltningsmessige mål og føringer.

Ad. 1 Organisasjonsbygging

Målsettingene for ordningen, og det faktum at ca. 2/3 av tilskuddet de seinere årene har gått som grunnstøtte til organisasjoner, understreker at man fra statens side vektlegger de nasjonale minoritetenes oppbygging av egne organisasjoner. Dette inngår i den norske frivillighetstradisjonen, hvor for det første medlemsdemokrati vektlegges. For det andre har denne tradisjonen et korporativt tilsnitt. Dette siste innebærer en vektlegging av nære relasjoner mellom enkelte sentrale interesseorganisasjoner og myndighetene.

Under temaet organisasjonsbygging har vi derfor spesielt sett på grunnstøtten og hvordan denne bidrar til at nasjonale minoriteter makter å bygge opp organisasjoner som på en hensiktsmessig måte målbærer den nasjonale minoritetens interesser. For det første har vi fokusert på hva som kjennetegner organisasjonene i form av interne forhold, som medlemmer og lag, styringsstrukturer, ledelsesfunksjoner, økonomi og

aktiviteter. For det andre har vi sett på organisasjonenes eksterne relasjoner i form av aktiviteter overfor omverdenen, formulering av minoritetsinteresser, deltakelse på minoritetspolitiske arenaer og kontaktvirksomhet med myndighetsaktører og andre frivillige organisasjoner lokalt og sentralt.

Et hovedspørsmål under dette punkt vil være å vurdere hvorvidt man har lyktes i å utvikle rimelig velfungerende organisasjoner ut fra kriterier som veldefinerte målsettinger for organisasjonen, rekruttering, vekst, aktivitetsnivå, økonomisk bærekraft, styringsmessig kontinuitet, samt legitimitet i forhold til egen minoritet og i relasjon til omverdenen. Alt dette er forhold som er relatert til organisasjonsbygging generelt sett, uavhengig av hvilket mål organisasjonene har. Det handler om å utvikle levedyktige organisasjoner. I tillegg kommer særskilte aspekter som også bør vurderes, knytta til organisasjonenes evne til å utvikle og formulere mål og strategier og bygge kompetanse for særskilt å kunne ivareta det nasjonale minoritetsperspektivet.

Ad. 2 Aktiviteter og måloppnåelse

En annen hovedproblemstilling handler om hvorvidt det tilskudd som gis fører til aktiviteter som samsvarer med de målsettingene man har satt for ordningen. Enkelt sagt handler målene om å fremme de nasjonale minoritetenes interesser og egenart. Hovedhensikten er da ikke å gå dypt ned i hvordan hver enkelt organisasjon eller hver nasjonal minoritet takler sine utfordringer, men å se nærmere på de samlede effekter knytta til tilskuddsordningen på tvers av minoritetene.

I relasjon til tilskuddsordningen bidrar aktivitetene til måloppnåelse på to måter. For det første skjer dette gjennom grunntilskuddet. Her må virkningene vurderes med hensyn til om organisasjonene gjennomfører aktiviteter som bidrar til måloppnåelse. For det andre skjer det gjennom prosjekttilskudd. Det handler om den betydning og de virkninger som disse definerte prosjektene har for de nasjonale minoritetene.

En annen tilnæringsmåte som kan være nyttig, er å skille mellom hvordan måloppnåelse delvis kan knyttes til hvordan organisasjonen fungerer som interesseaktør generelt sett, og delvis knyttes til de særskilte kjennetegn som de nasjonale minoritetene har. På bakgrunn av de formål og kriterier som er angitt i "Rundskriv om tilskudd til nasjonale minoriteter 2007" (Rundskriv A-12/2006), har vi formulert følgende deltema for vurdering av måloppnåelse:

Ut fra et generelt interessegruppeperspektiv har vi for det første særskilt vært opptatt av:

- I hvilken grad aktivitetene bidrar til diskusjoner og meningsdannende prosesser mellom grupper internt i de nasjonale minoritetsmiljøene?
- I hvilken grad aktivitetene bidrar til konkretisering av interessepolitikk og interessehevdning overfor myndigheter i ulike sektorer og på ulike nivåer?
- I hvilken grad aktivitetene bidrar til relasjoner, nettverk og samarbeid overfor andre nasjonale minoriteter og majoritetssamfunnet?

- I hvilken grad aktivitetene bidrar til holdningsskapende virke innen ulike felter og rettet mot ulike målgruppekategorier (barn og unge, skoleverk, myndigheter)?

Ut fra de nasjonale minoritetenes særskilte kjennetegn har vi for det andre vært særskilt opptatt av:

- I hvilken grad aktiviteten bidrar til dokumentasjon og formidling av kunnskap om den de nasjonale minoritetenes situasjon
- I hvilken grad aktiviteten bidrar til konkrete virkninger med hensyn til de nasjonale minoritetenes formelle rettigheter vis à vis majoritetssamfunnet.
- I hvilken grad aktiviteten bidrar til konkrete virkninger med hensyn til de nasjonale minoriteters samfunnsdeltakelse i arbeidsliv, skole mv.

Ad. 3 Forvaltning av tilskuddsordningen

Som i enhver annen statlig tilskuddsordning er grunnlogikken relativt instrumentell; det å gi penger til en organisasjon eller aktør vil kunne fremkalle bestemte mål og effekter. Forutsetningen er at pengene deles ut etter bestemte kriterier definert ut fra hva man ønsker å oppnå, og at tilskuddsmottakerne oppfyller de krav og forventninger som her stilles.

I evalueringsdokumentet stilles det en del spørsmål som det er naturlig å knytte denne del av evalueringsopplegget opp mot, og som det videre er relevant å vurdere i lys av gjennomgangen i de to foregående punktene:

a. Har kriteriene for tilskuddsordningen et hensiktmessig fokus?

Dette spørsmålet stilles både i relasjon til målene med tilskuddsordningen, St.prp. nr 1 og Rammekonvensjonen.

Tilskuddsordningen lister opp en rekke formålsskarakteristika for de organisasjoner som kan motta grunnstøtte, slik som oppbygging av kompetanse om minoritetene, være samarbeidspartner overfor myndigheter, hevdning av minoriteters interesser og rettigheter, bygge bro i forhold til majoriteten og dokumentere og motvirke rasisme og diskriminering. Videre har den også negative avgrensninger i det at organisasjonene ikke skal ha som primært siktemål å vedlikeholde egen kultur eller ha form av religiøse aktiviteter.

Kriteriene for prosjektstøtten er åpnere ved at også andre enn nasjonale minoritetsorganisasjoner skal kunne søke om støtte, slik som kommuner, fylkeskommuner og andre som virksomhet i tilknytning til nasjonale minoriteter. De eksplisitte kriteriene for nasjonale minoritetsrelaterte prosjekter som kan få støtte, handler i stikkords form om dokumentasjon, formidling, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og kontakt over landegrensner.

Og i St.prp. nr. 1 (2006-2007) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet ansvarsområde er det satt opp seks delmål for å oppnå hovedmålet som er å ”sikre de nasjonale minoritetenes, kultur, språk og identitet”. Rammekonvensjonens artikkel 15 uttrykker videre et bredt og ambisiøst mål om statens rolle i det å legge til rette for at de nasjonale minoritetene skal sikres en effektiv deltakelse som minoritetsaktører i samfunnslivet.

De kriteriene som ordningen skal vurderes opp mot, er følgelig vide. For å gjøre evalueringen håndterbar på dette punkt finner vi det derfor nærliggende å ”spisse” problemstillingen ved å spørre om *hvor bredt eller smalt tilskuddsordningen i praksis favner*. Spørsmålene kan rettes både mot forvaltningspraksis og hvor bredt man tenker med hensyn til hvem og hva som får støtte, og den kan rettes mot tilskuddsmottakerne (særlig med hensyn til organisasjonsstøtten som i utgangspunktet favner bredest) og deres aktivitetsprofil sett i relasjon til tilskuddene. Hvis tilskuddsordningen (organisasjons- og/eller prosjektstøtten) i praksis favner bredt, har vi drøftet om den kanskje er for bred og derfor blir for lite resultat- og ressurseffektiv, eller om den er ”passe” bred i den forstand at en oppnår resultater, i hvert fall på noen områder. Hvis det er omvendt, at tilskuddsordningen (organisasjons- og/eller prosjektstøtten) i praksis viser seg å ha et relativt smalt fokus, har vi drøftet om den innretning man har valgt er hensiktsmessig i relasjon til overordnede mål om opprettholdelse av nasjonale minoriteter.

a. Bidrar forholdet mellom grunnstøtte og prosjektstøtte til effektiv måloppnåelse?

Enkelt sagt er spørsmålet om det å både gi støtte til organisasjonsbygging og til definerte prosjekter bidrar til måloppfyllelse sett i relasjon til tilskuddsordningen, St.prp. nr. 1 og Rammekonvensjonens artikkel 15. Er det to tilskuddsformene komplementære eller er den ene mer velegnet for måloppfyllelse enn den andre?

Sagt noe forenklet handler grunnstøtten om å bygge opp redskapene (dvs. organisasjonene) for å utføre bestemte oppgaver, mens prosjektstøtten retter fokus direkte mot oppgaver. I en komparering av forholdet mellom disse to tilskuddsformene har vi valgt å drøfte to forhold: (i) hva man får ut av konkrete aktiviteter på kort sikt, og (ii) hva som ligger igjen å bygge på sett i lenger tidsperspektiv. Umiddelbart skulle man tro at prosjekttilskuddsformen er mest velegnet i det korte tidsperspektivet og grunntilskuddet i det lange. Men begge deler bør drøftes kritisk på bakgrunn av de erfaringene man har gjort seg.

b. Er medlemsorganisasjoner de mest velegnede?

Tilskuddsforvalter har valgt å prioritere medlemsorganisasjoner framfor de som ikke er det med hensyn til tildeling av grunnstøtte. Dette er for så vidt i samsvar med frivillighetspolitikkenes innretning slik den er formulert i frivillighetsmeldingen ”Om statens forhold til frivillige organisasjoner” (St.meld. nr. 27, 1996-97). Grunnstøtte er for medlemsbaserte, demokratiske organisasjoner og lag. Spørsmålet som her stilles, er om det er denne type organisasjoner som er de mest velegnede når det gjelder å fremme

nasjonale minoriteters interesser. Eller kan man tenke seg at ikke-demokratiske og mer kompetansepregede organisasjoner (slik man til dels finner det innen miljø- og innvandringsfeltet) kan være like velegnet som redskaper. Det siste spørsmål hvor man ikke har konkrete erfaringer, kan antagelig bare vurderes et stykke på vei i denne evalueringen.

c. Hvordan fungerer forvaltningen av tilskuddsposten sett i lys av frivillighetspolitikken generelt?

Den forrige frivillighetsmeldingen presenterte tre samarbeidsformer mellom myndighetene og frivillig virke: a) fortjenestefri velferdsproduksjon for å få effektiv velferdsproduksjon, b) verdibasert samvirke for å realisere felles mål og utløse frivillige ressurser, og c) medlemsbasert virke ut fra begrunnelser knyttet til mening, tilhørighet og lignende for å styrke lokal deltakelse og aktivitet (St.meld. nr. 27(1996-97)). Tilskuddsordningens grunnstøtte kan sies å falle sammen med den sistnevnte formen – medlemsbasert virke – mens prosjektstøtten knytter seg tettere opp til den andre formen – verdibaserte samvirke. I seinere regjeringsdokument (Sem og Soria Moria erklæringene) blir det vektlagt at mer av støtten til frivillige organisasjoner bør være i form av grunnstøtte/driftstøtte, ut fra organisasjonenes medlemsbaserte virke, og mindre i form av prosjektstøtte. I Soria Moria (2005: 63) står det at Regjeringen vil: ”respekttere organisasjonenes egenart ved å redusere bruken av prosjektmidler. En større andel av tilskuddsmidlene skal tildeles i form av frie midler.” En ønsker også å få tilpasset tilskuddsordninger slik at de lettere fanger opp nye organisasjonsformer. I den siste frivillighetsmeldingen, *Frivillighet for alle*, blir, om enn i noe mer moderate ordelag, de samme momentene trukket fram: Man skal kartlegge og vurdere disse sidene ved frivillighetspolitikken (St. meld. nr. 39 (2006-2007)). Spørsmålet her er hvordan tilskuddsordningen generelt faller inn i frivillighetspolitikken, og spesielt om man i forvaltningen av ordningen har tatt høyde for de omtalte endringene av tilskudsprofilen? Igjen handler det således om punktet om grunnstøtte versus prosjektstøtte og om muligheten for å fange inn nye organisasjonsformer i statlige tilskuddsordninger.

1.3 Metodisk gjennomføring

For å besvare evalueringens problemstillinger har vi i hovedsak hentet data fra to kilder: intervjuer og dokumenter. Prosjektet har vært delt inn i fire deler: en studie av forvaltningen, en organisasjonsstudie av grunnstøttemottakerne, en prosjektstudie og en studie i virkningsmiljøet.

1) For å få informasjon om forvaltningen av ordningen, har vi fått tilgang til dokumenter, interne notater osv. om forvaltningspraksisen fra departementet. Vi har også fått oversikt over støttefordeling for hele perioden, samt alle søknader og tilsagnsbrev/avslagsbrev for 2007. I tillegg har vi gjort intervjuer med forvalterne av ordningen i departementet.

2) For å få informasjon om organisasjonene, har vi for det første fått tilgang til den dokumentasjonen de har sendt departementet i forbindelse med søknader og rapporter om grunnstøtte (for de fleste år av støtteperioden) og prosjektstøtte (for det siste tre årene). For det andre har vi besøkt og hatt grundige informantsamtaler med de fem organisasjonene som mottar grunnstøtte. Disse samtalene kretset rundt organisasjonen – bakgrunn, oppbygging, aktivitet og lignende – og deres vurdering av tilskuddsordningen og departementets forvaltning av denne. I tillegg fylte informantene ut et enkelt skjema som blant annet omhandlet kontaktmønstre med offentlige instanser. Dessuten fikk vi tilgang til en del dokumentasjon fra organisasjonene. For hver av de fem grunnstøttmottakerne har vi skrevet et kort notat om organisasjonen og deres vurdering av tilskuddsordningen (se neste kapittel). Dette ble sendt til de enkelte organisasjonene for gjennomlesning.

3) Vi valgte så ut seks prosjekter som hadde fått støtte i 2007, for en nærmere beskrivelse. Den relevante dokumentasjonen (søknader og rapporter for 2007, evt. årene før) dannet her grunnlaget for beskrivelsen. Dessuten ble nøkkelpersoner intervjuet over telefon.

4) Ut fra informantsamtalene og gjennomgangen av dokumentene kom det opp navn på omkring 20 til 25 personer som kunne være aktuelle som informanter i det vi har kalt virkningsmiljøet, altså de aktørene som har hatt kontakt med de nasjonale minoritetsorganisasjonene. Av disse ble 12 intervjuet over telefon. Disse ble spurt om sin kontakt med de ulike organisasjonene, og ble bedt om å gi en vurdering av organisasjonen(e)s aktivitetsnivå og legitimitet i forhold til egen minoritet.

Evalueringen reiser noen etiske problemstillinger. De nasjonale minoritetene har tidligere vært utsatt for overgrep både fra myndighetene og forskerhold. For å sikre en god dialog med de nasjonale minoritetene, ble det opprettet en referansegruppe der representanter for de fem grunnstøttmottakerne deltok. Denne møtte tre ganger: i forkant av evalueringen for å informere om opplegget, midtveis i evalueringen og mot slutten da et utkast til rapport ble gjennomgått. I tillegg ble som nevnt organisasjonsbeskrivelsene sendt de enkelte organisasjonene for gjennomlesning. Denne dialogen med feltet ble iverksatt for å sikre at det ikke ble rapportert forhold som ble oppfattet som støtende eller feilaktige. Undersøkelsen ble også meldt inn til vårt Personvernombud, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

2 Feltet nasjonale minoritetsorganisasjoner – grunnstøtte og prosjektstøtte

Det var i 2007 fem organisasjoner som tilhører nasjonale minoriteter og som mottok støtte fra tilskuddsordningen. Den eldste av organisasjonene er Norske Kveners Forbund, som er talerør for alle kvener som regner seg som tilhørende denne nasjonale minoriteten. Kvenene er kjent fra nordområdene fra slutten av 800 tallet, og kan vise til fast bosetning i Nord-Norge fra 1500 tallet.¹ Kvenbegrepet er omdiskutert, men har sin bakgrunn fra innvandring på ulike tidspunkt fra områder i dagens Finland og Nord-Sverige (Bottenviken og Lappmarkene, se Niemi 2004). Skogfinnene har også sin bakgrunn i finsk innvandring, men disse kom til sørligere områder, Finnskogen og andre del av Østlandet. Skogfinnene etablerte i forbindelse med at Norge sluttet seg til Rammekonvensjonen, en organisasjon kalt for Skogfinske interesser i Norge (SiiN). Det er ingen vanlig medlemsorganisasjon, men en form for paraplyorganisasjon av organisasjoner som hadde eksistert til dels lenge og som var opptatt av den skogfinske historien og kulturen. De øvrige tre organisasjonene tilhører Romanifolket eller taterne som også har sin historiske bakgrunn i tidligere folkevandringer: Taternes Landsforening (TL), til å begynne med kalt Romanifolkets Landsforening (RFL), Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR) og Foreningen Roma. Romanifolkets Landsforening og Foreningen Roma ble begge etablert i 1995. LOR er en ”avskalling” fra Romanifolkets Landsforening (nå TL) og ble etablert noen år etter. Det finnes også andre organisasjoner blant kvener og romani som har søkt om grunnstøtte, men disse har ikke tilfredstilt kravene og følgelig fått avslag av departementet.

De to øvrige nasjonale minoritetene, jøder og sigøynere (rom), mottar ikke grunnstøtte, men har mottatt prosjektstøtte. Det Mosaiske Trossamfund som representerer jødene, mottar driftsstøtte som religiøs organisasjon og får derfor ikke grunnstøtte. Sigøynerne har ikke etablert noen organisasjon som tilfredsstiller kravene til å få grunnstøtte.

Vi skal i dette kapitlet se nærmere på de fem organisasjonene som får grunnstøtte via tilskuddsordningen. Hensikten er å beskrive organisasjonene og hvordan de er bygd opp og fungerer, hva de gjør og oppnår, samt hva tilskuddsordningen betyr. Kapitlet er strukturert som følger. Hver organisasjon presenteres enkeltvis. Grunnlaget for beskrivelse og vurderinger er intervjuer med organisasjonene, årsmeldinger, regnskap og annen skriftlig dokumentasjon. Avslutningsvis gis det så, basert på organisasjonenes egne vurderinger og rapportering, en samlet drøfting av hvordan tilskuddsordningen bidrar til å utvikle levedyktige organisasjoner som fungerer i tråd med målsettingene.

¹ Begrepet kven finner vi første i gang i Ottars beretning fra 800-tallet, samtidig med begrepene finn og nordmann. Ottar beskriver et folk med eget språk, kultur og skikker, som skiller seg ut fra de to andre folkegruppene i området. Området kvenene bodde i ble kalt Kvenland.

Under hver organisasjonsbeskrivelse presenterer vi også et relevant enkeltprosjekt. Dessuten ser vi på et par prosjekter knyttet til jøder og sigøynere. Prosjektstøttens betydning drøftes også avslutningsvis.

2.1 Landsorganisasjonen for Romanifolket

2.1.1 Bakgrunn, fokus og målsettinger

Bakgrunnen for oppstarten av Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR) kan relateres til kampen for at Den Norske Kirke skulle be om unnskyldning for overgrepene mot Romanifolket ved Kirkemøtet i Bergen i 1998. Det var da viktig at man organiserte seg. Selv om Kirkemøtet ikke kom med en unnskyldning fra kirken på møtet i Bergen, ble det inngått en samarbeidsavtale mellom Den norske kirke og Romanifolkets landsforening (RFL). Dette var det en viss skepsis til, og i ettertid var det en del som meldte seg ut av RFL og starta LOR. Formelt ble LOR stiftet 15. februar 2000 og fikk grunnstøtte fra ordningen fra 2002. I dag har LOR 120 familiemedlemskap (med to stemmeretter), drøyt 100 enkeltmedlemskap, pluss noen støttemedlemskap (uten stemmerett). Ut fra antagelsen om at et familiemedlemskap utgjør to medlemmer, gir dette et sted mellom 350 og 400 medlemmer. Videre har man tre lokallag, Agder, Rogaland/Hordaland, og Vestfold/Telemark. Det jobbes dessuten med å opprette to nye lokallag.

I følge vedtektene (vedtatt på årsmøte 03.04.05) er formålet: "Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR) er en landsdekkende medlems- og interesseorganisasjon for mennesker av romanislekt – og andre interesserte som ønsker å arbeid til beste for folket." Dessuten skal LOR også ha fokus på andre grupper som er/blir fortsatt utsatt for overgrep. Informantene trekker her særlig fram sigøynerne. Videre er "LOR en antirasistisk, religiøs og partipolitisk uavhengig organisasjon, og driver en virksomhet på demokrati og flertallsvilje". Målet er følgelig å synliggjøre og utvikle romanikulturen, særlig språk og levemåte, og få full aksept for den i storsamfunnet. Informantene understreker at det vil være en myte å tro at fordommer og rasisme i forhold til romanifolket har forsvunnet, sjøl om fokus den seinere tid har vært på andre minoritetsgrupper. De har hatt "flaks", som de litt ironisk uttrykker det; trykket er litt letta, men det ligger der, og det er fortsatt viktig å jobbe mot overgrep og undertrykking.

LOR har, sammen med andre organisasjoner, oppnådd en del resultater. Blant annet er romanifolket blitt mer synlige og befolkningen har fått en mer korrekt oppfattelse av romanifolket. LOR har oppnådd å få stor forståelse i departementet som organisasjon for en nasjonal minoritet. "Folk merker at vi finnes.". Man har også oppnådd å skape en identitetsfølelse innad, og at folk kommer ut av "skapet", i følge informantene.

2.1.2 Organisasjon og ressurser

Organiseringen i LOR baserer seg på den tradisjonelle organisasjonspyramiden med et årsmøte på topp (på årsmøtet i 2007 var det ca 40 stemmeberettiget til stede), så et styre

som velges av årsmøte og som i 2006 hadde fire styremøter, og under dette tre (fem) lokallag som møtes regelmessig. Videre ble det avholdt to medlemstreff i 2006. Ved siden av å velge styre, behandler også årsmøtet fjorårets årsmelding og regnskap, og budsjett og virksomhetsplan for inneværende år, samt innkomne saker.

Organisasjonen ønsker altså å etablere flere lokallag. Allerede i søknaden for 2006 ble det meldt inn behov om støtte til drift av fem lokallag, og at de to siste regner en med å få i drift i løpet av 2006. Også i budsjettforslaget for 2007 er det lagt inn drift av fem lokallag. Når vi snakket med representantene fra LOR seinhøstes 2007, var det fortsatt på "trappene" å få etablert de siste to lagene. Nyetableringen av lokallag har følgelig tatt tid. Som det påpekes, "man kan ikke gå raskere enn det er organisatorisk basis for". Til nyetablering av lokale lag trengs det ressurspersoner som kan drive en organisasjon. Romanifolket er bygd på familiestruktur, så det oppleves som nytt å organiseres seg i frivillige, demokratiske organisasjoner. Man driver derfor skoleringsarbeid for å rekruttere aktuelle personer. Organisasjonsbygging er følgelig en viktig oppgave for LOR. Det er likevel mange reisende som en ikke når, siden de er spredd over hele landet, samtidig som en del fortsatt lever i skjul.

Styret velges av årsmøte hvert år. Det har vært litt utskifting, men lederen har vært med hele tiden. Videre er det en som er ansatt i 20 prosentstilling og som jobber ut fra Oslokontoret. Mange av kontaktpunktene er i Oslo, så det oppfattes som praktisk å ha et kontor der, sjøl om organisasjonenes tyngdepunkt, til tross for at de har medlemmer over hele landet, må sies å være langs kysten fra Vestfold til Hordaland. Ved siden av den lønna stillingen, er alt arbeidet som utføres av styret både sentralt og lokalt, frivillig. Informantene anslår blant annet at det brukes et halvt årsverk på ledervervet i organisasjonen. Dessuten gjøres det utstrakt frivillig innsats lokalt, blant annet på treffene, og når det gjelder å holde foredrag.

LOR hadde driftsinntekter på 288 152 kr i 2005, og 390 073 kr i 2006, og støtten fra støtteordningen utgjorde hele 96 % av inntektene, der omkring 90 % er grunnstøtte og 6 prosent er prosjektstøtte. For 2007 søkte en om 675 000 kr som samla tilskudd (grunnstøtte og prosjekt), og fikk innvilget hele beløpet. De resterende inntektene er medlemsinntekter. Man ønsker imidlertid å holde mest mulig av kontingenten i lokallaget slik at denne kan brukes til det arbeidet som drives der.

LOR er følgelig helt avhengig av offentlig støtte. Uten tilskudd så hadde vi ikke klart å fungere på denne måten, hevder representantene fra organisasjonen. Og de opplever videre at det kun er ordningen med støtte til nasjonale minoriteter fra AID som er aktuell å få støtte fra. I AID har en etter hvert utviklet god kompetanse på organisasjonen og på feltet. Skulle en søke andre offentlige organ ville det krevd en betydelig økning i den administrative kapasiteten, hevder informantene.

Kostnadene til LOR fordeler seg på tre hovedkategorier: til generell drift, til prosjekter og aktiviteter, og til informasjonsarbeid. Og den generelle driften, dvs. kontorhold, lønn til 20-prosentstilling, datautgifter, reiseutgifter, drift av lokallag, osv., står for over halvparten av utgiftene. Den nest største "posten" er prosjekter og aktiviteter, blant annet i lokallagene, intervjuing av eldre reisende, språkkurs, organisasjonskurs, skoling av tillitsvalgte, seminarer, medlemstreff osv. Mens informasjonsarbeidet omhandler informasjonsbrosjyre, medlemsblad og drift av web-side.

2.1.3 Satsingsområder, aktiviteter og resultater

LOR jobber på et bredt spekter av områder og med mange ulike aktiviteter. I årsmeldingene for 2005 og 2006 trekkes følgende fram: 1) organisasjonsutvikling, blant annet ved å opprette flere lokallag; 2) møter og representasjon, både internt og overfor myndigheter, museer, samt andre nasjonale minoriteter; 3) tilstelninger/treff, i 2006 ble det arrangert to treff for romanifolket; 4) gjenforening av slekter med en egen slektsgruppe på fem faste medlemmer og en slektsdatabase (jamfør nedenunder); 5) språket romani, herunder utvikle kurs og materiell; 6) romanifolkets historie, blant annet ved å intervju eldre reisende; 7) kontakt og samarbeid med museer som Glomdalsmuseet og den nye romaniavdelingen der, Tvedestrand museum, bl.a. i forbindelse med et kystkulturarrangement og Telemark museum; 8) synliggjøring; 9) arbeidet med erstatning, både individuelt og kollektivt, herunder arbeidet med "Romanifolket/taternes kulturfond"; og 10) samarbeid med andre romaniorganisasjoner.

Vi ser at man jobber både internt overfor enkeltpersoner (gjenforening slekter, individuell erstatning), og eksternt ved å spre romanifolkets kultur og språk, ha kontakt med andre organisasjoner og museer, og kontakt "oppover" mot de sentrale myndighetene. LOR har ikke noe særskilt tyngdepunkt når det gjelder rollene: "vi gjør begge deler hele tiden, både oppover mot statlig og ivaretagelse av egen kultur".

Et av de viktigste arbeidsområdene har vært etableringen av Romanifolkets/taternes kulturfond og få etablert vedtekter for stiftelsen som skal styre fondet. Dette har en jobbet mye med i løpet av to år. I arbeidet med å få etablert vedtekter har LOR deltatt på flere møter med departementet, Taternes Landsforening (TL) og Foreningen Roma. Nå er vedtektene og styret, der LOR er representert med tre medlemmer, klart. Avkastningen på fondet på ca 3 millioner kroner skal gå til ulike kulturtiltak.

Også det å få til en god individuell erstatningsordning har vært et sentralt arbeidsområde for LOR. Den vedtatte billighetserstatning oppfattes som en parodi av informantene i LOR. Og sjøl om man har fått fram en annen erstatningsordning med andre kriterier, fungerer heller ikke den tilfredsstillende, blant annet fordi alt må dokumenteres skriftlig, og mye av papirene har forsvunnet. Man ønsker følgelig en omvendt bevisbyrde i disse sakene. Ved siden av å jobbe inn mot myndighetene om selve utformingen av ordningene, hjelper en også så godt en kan enkeltindivider til å søke på erstatningsordningene. En jobber også, om enn i relativt liten grad, med enkelthenvendelser for å hjelpe folk som opplever diskriminering i forbindelse med jobb og bolig.

Ved et par anledninger har LOR tatt kontakt med ulike arrangementer som de mener framstiller romanikulturen negativt. Blant annet en filmfestival som ville vise filmen Fant, og en utstilling ved Tvedestrand museum kalt "Fantekulturen". I det første tilfellet fikk de stoppet framvisningen, i det andre tilfellet endret navn på utstillingen til "Romanifolket – en glemt kultur".

2.1.4 Eksempelstudie: Gjenforening av slekter - slektsdatabasen

Prosjektet startet opp i 1999, og ble fra 2001 et femårig prosjekt med støtte fra støtteordningen. Fra og med 2008 håper man på støtte via Romanifolkets/taternes kulturfond.

Målsettingen har vært å samle inn materiale om reisende slekter for å kunne hjelpe folk å finne forfedre og slekt. Og det har vært en stadig økende pågang når det gjelder henvendelser om slektsgjenforening. I årsmeldingen fra gruppa i 2005 påpekes det at gruppa har hatt mellom 60-100 henvendelser. Mens det i 2007 trekkes fram at en har omkring seks-syv henvendelser hver måned. En vil imidlertid ikke registrere de som henvender seg på grunn av at mange ønsker anonymitet.

Arbeidet i prosjektet har i stor grad dreid seg om reisevirksomhet til arkiver for å finne/verifisere opplysninger om slekter. Det at kirkebøkene ble lagt ut på nett er her viktig. Videre har man holdt foredrag om arbeidet i prosjektet 3-4 ganger i året i andre slektsforeninger. Prosjektet har dessuten hatt en fast slektsgruppe som har hatt fellesmøter, samtidig som enkeltmedlemmene også har gitt viktige bidrag.

I 2005 hadde man en slektsdatabase på 10 000 navn, som i 2007 er blitt til 13 000. Databasen anses som tilfredsstillende i omfang, men det trengs kvalitetssjekk av en del av opplysninger. Videre har man jobbet med å kunne legge databasen ut på nett som en søkbar database. Det sistnevnte har vært en vanskelig å få til, siden man har vært nøye på hvordan dataene blir lagt ut slik at de ikke kan spores videre og eventuelt bli misbrukt. De strenge kriteriene for å legge ut data, har følgelig medført at databasen til nå ikke har vært lagt ut på internett.

Støtten fra ordningen har i hovedsak gått til reisutgifter til arkivbesøk, til foredrag og fellesmøter i gruppe, og til å leie inn en datakyndig for å hjelpe til med å legge databasen ut på internett på en forsvarlig måte. I følge en informant har støtten hatt veldig mye å si for prosjektet. Og ikke bare i form av midler, men også i form av å gi legitimitet til arbeidet; at prosjektet har blitt tatt seriøst har gjort det lettere å få tilgang til kilder osv. Prosjektet har ikke hatt støtte fra andre steder, og alt arbeidet blir gjort frivillig. Man har heller ikke samarbeidet med andre organisasjoner om prosjektet.

Prosjektet anses som vellykket, og det har hjulpet folk til å bli gjenforent med slekten sin, noe som de har vært veldig takknemlig for. Det vil være et pågående arbeid. Man vil også jobbe videre med å oppdatere/verifisere databasen, mens en hovedoppgave framover vil være å få lagt ut databasen på nett på en forsvarlig måte.

2.1.5 Organisasjonens nettverk og myndighetskontakt

LOR vektlegger som nevnt både rollen som støtte for enkeltpersoner, og rollen som en interesseorganisasjon for romanifolket overfor myndighetene og offentligheten generelt. Og det er som en demokratisk medlemsorganisasjon, med vekt på grasrotas behov og interesser, man ivaretar disse rollene. I sitt arbeid har de en viss kontaktflate mot myndighetene, særlig departementene, men også mot media. Av departementene er det særskilt AID som man har kontakt med. Jobben som interesseorganisasjon overfor

myndighetene er sentral, og man føler at man etter hvert har fått gjennomslag. Men det er arbeidet med å endre holdninger og fordommer i befolkningen som nok er den viktigste jobben.

Et virkemiddel i arbeidet utad er Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Selv om det varierer hvor relevant den er, i følge informantene, eller hvor alvorlig den blir tatt, er den effektiv å referere til for å få gjennomslag. Den første stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter kom som følge av konvensjonen. Støtteordningen var allerede da i drift, men meldingen bidro til å sementere ordningen, hevder representantene fra LOR.

LOR samarbeider noe med de andre nasjonale minoritetsorganisasjonene, og da særlig de som organiserer romanifolket, dvs. TL og Foreningen Roma. Dette samarbeidet omhandler stort sett Romanifolkets kulturfond og Glomdalsmuseets permanente utstilling om Romanifolket. Ellers jobber en mest for seg sjøl. Det kan dessuten se ut som man har noe ulikt nedslagsfelt, der TL, for eksempel, har sitt tyngdepunkt på indre Østlandet, og LOR, som nevnt, langs kysten.

2.1.6 Tilskuddsordningen og dens betydning

Vi har sett at tilskuddsordningen er helt sentral for at LOR skal drives videre som organisasjon. Og representantene fra LOR er fornøyd med innretningen av støtteordningen: Det er en god forståelse i departementet for organisasjonenes ulike behov. Og sjøl om det er krav om halvårsrapportering, er ikke oppfatningen at ordningen bidrar til unødvendig mye administrering. Heller ikke kriteriene for ordningen eller det at den er inndelt i grunnstøtte og prosjektstøtte (LOR har som nevnt fått aksept for å slå de sammen) oppfattes som problematisk.

2.2 Taternes Landsforening

2.2.1 Fokus og målsettinger

Taternes Landsforening (TL), tidligere Romanifolkets Landsforening ble etablert i 1995. Ifølge vedtektene er organisasjonens formål å styrke taternes stilling i samfunnet. En skal arbeide for å utvikle samarbeid med offentlige myndigheter og være bindeledd mellom taterne og statlige, fylkeskommunale og kommunale organer. Videre har organisasjonen som mål å være representert i alle prosjekter som dreier seg om forskning, dokumentasjon og formidling av taternes kultur.

Sett på bakgrunn av taternes historie med overgrep og trakassering (Hvinden, B. red., 2000), er målet slik det er uttrykt av representant for organisasjonen: *”å kjempe for rettighetene våre. Kjempe for menneskerettighetene våre”*. Selve navneskiftet på organisasjonen, fra bruk av ordet romani til tater, forteller også noe om innretning av denne organisasjonen med mål om *”å rette opp den kultur som staten har tatt fra oss”*. Hovedpoenget er at en ved å ta taterbetegnelsen inn i navnet står frem med egen

identitet. Organisasjonen er også opptatt av bevare levemåten til tatergruppen når det gjelder kulturytringer og reising i sommerhalvåret.

2.2.2 Organisasjon og ressurser

TL er en medlemsorganisasjon hvor alle tater og personer med tilhørighet til folket kan opptas som medlemmer, dvs. også personer som er gift eller samboer med tater kan være medlem. Organisasjonen er også for støttemedlemmer, men de er uten stemmerett. Antallet medlemmer oppgis i dag å være ca. 4-500. Medlemsregisteret er ikke åpent. I følge søknad av 1999 var antallet medlemmer ca. 400.

Medlemmene er spredt over hele landet. Tidligere hadde man også lokallag. Det var en del problemer med å få disse til å fungere, og TL er i dag organisert som et geografisk nettverk med enkeltpersoner som kontakter. Mye av den organisasjonsinterne kommunikasjonen skjer telefonisk ved bruk av dette nettverket. Organisasjonen har først og fremst kontakt med sitt folk gjennom å leve blant dem i aktivitet på campingplasser, treff/stevner, andre arrangementer med videre, men også gjennom kontakter via det sentrale kontoret, via telefon, e-post, gjestebøker på nett etc.

Inntektsgrunnlaget til organisasjonen er i hovedsak midler fra tilskuddsordningen. Hovedposten er grunnstøtten, men organisasjonen mottar også en del prosjektmidler. Medlemskontingenter utgjør 5-10 prosent av inntektene.

Årsmøtet er demokratisk basert og organisasjonens høyeste organ. Her velges styre og det behandles ordinære årsmøtesaker, årsplaner og påmeldte saker for øvrig. Antall med stemmerett som deltok på årsmøtet i 2006 var 38.

Styret valgt av årsmøtet gjør svært mye av arbeidet for å drive organisasjonen. Styreleder har dette som heltidsbeskjeftigelse uten å motta lønn. Også de øvrige i styret gjør sin arbeidsinnsats på frivillig basis. Også ordinære medlemmer trekkes inn i arbeidsoppgaver. Det skjedde et lederskifte i 2005 da grunnlegger av organisasjonen gikk av pga. sykdom.

2.2.3 Satsningsområder, aktiviteter og resultater

Denne organisasjonen var etablert før tilskuddsordningen kom. Aktiviteten den gang handlet både om å jobbe eksternt i forhold til myndigheter og andre organisasjoner, og i å jobbe internt med utvikling i forhold til taterbefolkningen og med selvhjelpsarbeid overfor enkeltpersoner.

Når det gjelder det eksterne var en i denne tidlige fasen ikke minst opptatt med spørsmål knyttet til den overlaster som taterne hadde opplevd. Gjennom deltakelse i Norges Forskningsråds delprogram om romanifolket spilte man en viktig rolle når det gjaldt å skaffe forskerne kontakter i miljøene og dermed også nødvendig informasjon og

dokumentasjon om hva som hadde skjedd². Organisasjonen tok viktige initiativ når det gjaldt flere forhold. Det gjaldt kravet om unnskyldning fra Den norske kirke. Det ble signert en samarbeidsavtale med Den norske kirke hvor kirken erkjente sitt medansvar for lidelser påført taterfolket. Det gjaldt også initiativ til prosjekt på Glomdalsmuseet. Organisasjonen begynte i 1997 et samarbeid med sikte på å etablere et kultur- og dokumentasjonssenter for taterne ved Glomdalsmuseet. Det var også startet opp et arbeid overfor skolen med sikte på utvikling av undervisningsmateriell. Samarbeid med kulturinstitusjoner og arrangementer om tema relatert til taterkulturen pågikk også. Når det gjelder aktiviteter som i hovedsak var rettet mot taterne internt, skal nevnes bistand til folk i krisesituasjoner, registrering av ord og uttrykk på romanispråket, slektsgranskning, samt utgivelse av organisasjonsblad.

Ved oppstart av organisasjonen møtte den til dels betydelig motstand innenfra tatermiljøet. Ikke alle taterne var enig i at denne type organisering var nødvendig. Folk var usikre på hva dette var. Organisasjonen hadde kontakt med statlige organer og kirken, noe som det var en stor skepsis mot (Halvorsen, i Hvinden, red., 2000). Noe kan også ha med det å gjøre at leder hadde en annen erfaringsbakgrunn enn andre deler av miljøet.

De fleste arbeidsområder og tema som TL (den gang RFL) arbeidet med i en tidlig fase er fortsatt sentrale i organisasjonens virke. Av konkrete aktiviteter en har jobbet med den seinere tid kan nevnes en hel rekke: Undervisnings- og kontaktopplegget for taterbarn i grunnskole/barnehage som gjøres i samarbeid med *Dronning Mauds Minne – Høgskole for førskolelæreutdanning (DMMH)* og Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST) i Trondheim. TL er med i arbeidsgruppe på Glomdalsmuseet og arrangerer aktiviteter der, blant annet Martens dagene i Elverum, Liv I Stuene, Håndverksdagene under villmarksdagene i Elverum og julekonsert. Organisasjonen har ivaretatt "Milla" huset (Tatermilla). Videre drives det noe foredragsvirksomhet om taternes kultur og historie. En har bidratt til å få utgitt et par CD-er. Det gis hjelp til enkeltpersoner med behov, og hvor leder har et hovedansvar. Nødvendigheten av dette arbeidet er blant annet manglende tillitt til det offentlige. Råd mht. billighetserstatning, barnevernssaker, folk på skråplanet, innpass på campingplasser er eksempler på områder hvor man gir folk bistand. Av møteplasser skal nevnes årlige arrangementer, som minnestund den 7. mai ved Riis Kirke og treff til sommertider hvor folk fra tatermiljø treffes til sosialt og kulturelt samvær. Her har man blant annet også foredrag av fagpersoner med kunnskap om taterkulturen. Disse kan samle flere hundre personer. Organisasjonen har også opprettet en egen ungdomsgruppe, men har slitt litt med å få dette til å fungere. Det finnes i tillegg til medlemsbladet også en nettside. Familiegjennforeningsspørsmål og slektsgranskning inngår i foreningens virke. I 2007 fikk man for første gang penger til språkarbeidet. I samarbeid med professor Rolf Theil er det igangsatt et arbeid for å lage en lærebok om romanispråket.

2 Organisasjonen fikk nylig prispenger fra Allmänna Barnhuset i Sverige. Pengene ble gitt til TL av Bo Vinnerljung som vant prisen for sin forskning på sosialt arbeid/fosterbarn. TL fikk denne anerkjennelsen for sitt arbeid med å belyse de overgrep som har skjedd på taterbarn i Norge.

Når det gjelder saker av direkte interessepolitisk karakter må også nevnes at TL tok viktige initiativ når det gjelder kulturfond for romanifolket/taterne og erstatningsordning for den overløst som enkeltpersoner har lidd. I arbeidet med et senter for taterkultur i forhold til Glomdalsmuseet, vedtekter for fondet for romanifolket/taterne og spørsmål om erstatning har TL sammen med andre tater/romaniorganisasjoner vært i dialog med departementet. Av nyere tema som tas opp skal også nevnes samarbeid med Husbank og boligavdeling i departement om boligspørsmål i relasjon til personer med taterbakgrunn. For tiden er en i ferd med å engasjere seg i spørsmål om å bli godtatt i arbeidslivet.

Hva har man så oppnådd? Det store resultatet knyttes til å ha oppnådd erkjennelse av skyld fra stat og kirke. Forskningsprosjektet var en vesentlig del av dette fordi en gjennom dette fikk bevis på mye av det som hadde skjedd. En har fått noe økonomisk oppreisning i form av fondet og billighetserstatning selv om en på langt nær er fornøyd med størrelse på fondet (75 mill. kr.) og størrelsen på erstatning til den enkelte (generell billighetserstatning). Det hevdes videre at rettssikkerheten er større i dag.

Andre resultatområder som kan nevnes er skolesektoren hvor en mener at mobbing av personer med taterbakgrunn har avtatt, jfr. beskrivelse av prosjekt. Men også i dag erfares det rasisme i skolen. Når det gjelder kunnskapsutvikling og dokumentasjon av taterkulturen har en bidratt til forskning, undervisningsmateriell og utstillinger m.v.

2.2.4 Eksempelstudie: Romanifolket – fra barn til voksen

Dette prosjektet er et forsknings- og utviklingsprosjekt som utføres i et samarbeid mellom Taternes Landsforening som oppdragsgiver og Dronning Mauds Minne Høgskole (DMMH) og Høgskolen i Sør Trøndelag (HIST) som utførende organisasjoner. Bakgrunn for prosjektet er stortingsmeldingen om de nasjonale minoritetene (St.meld. nr. 15 (2000 - 2001) hvor det pekes på manglende kunnskap om disse gruppens situasjon i dagens samfunn, og at det er behov for å få fram utviklingsarbeid med sikte på positivt å ta vare på de nasjonale minoritetenes utvikling og kultur.

Prosjektet har to hovedmålsettinger fordelt på to typer av tiltak:

1. Kulturprosjekt, hvor det vektlegges at taternes/romanifolkets kultur skal bli framhevet som minoritetskultur i samspill med majoritetskulturen.
2. Skoleprosjekt hvor det vektlegges tiltak med tilrettelegging slik at barn av tater/romanislekt kan videreføre sin reisekultur uten å miste skolegang.

TL sendte offisielt brev til DMMH i 2002 om i samarbeid med HIST å søke aktuelle departementer om midler til å gjennomføre tiltak og utviklingsarbeid rettet mot barn av taterbakgrunn. En fagperson ved DMMH har vært mye aktiv for å få prosjektet finansiert og i gang.

Et forprosjekt ble først finansiert av Kommunal - og regionaldepartementet som den gang hadde ansvar for de nasjonale minoritetene. Ytterligere to sentrale aktører kom inn

på finansieringssiden i hovedprosjektet som siden har pågått. Prosjektet finansieres i dag av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Prosjektet vil også gå i 2008.

Når det gjelder gjennomføringen, har mye tid gått med til å etablere kontakter med tater og skolemyndigheter. Prosjektmedarbeider fra TL har spilt en sentral rolle når det gjelder å etablere kontakt og bidra til å skape et tillitsforhold overfor familiene. I alt 13 skoler er nå med i prosjektet fordelt på kommuner i Østlandsområdet, Trøndelag og Møre- og Romsdal.

Måloppnåelsen beskrives absolutt som god, selv om prosjektet har tatt tid. Ifølge situasjonsrapport av des. 2006 går prosjektene bra for barna som er involvert og for foreldrenes kontakt med skolen. Mens en i oppstarten måtte jobbe aktivt og med hjelp fra TL for å rekruttere familier inn i prosjektet, tar nå flere tater selv kontakt for å bli med. Skolene var i begynnelsen til dels skeptiske. De mente det ikke hadde noen hensikt, elevene fullførte ikke likevel. Det ville kreve merarbeid og ressurser fra skolens side. Etter hvert har skolene også blitt positive, og det tas også kontakt fra skolesiden for å bli med i prosjektet. Når det gjelder kulturdelen av prosjektet er det laget skriftlig materiell, fortellinger om taternes historie og kultur for bruk i barnehage og skole. Det har da vært viktig å få frem historier som kan skape stolthet, ikke bare det som har vært trist. Når det gjelder formidling fra prosjektet har en også deltatt i internasjonale konferanser.

2.2.5 Organisasjonens nettverk og myndighetskontakter

Organisasjonens nettverk er naturligvis dens egne medlemmer som på ulike vis har kontakt med organisasjonen. Kontaktflaten med medlemmene er punktvis bred gjennom sosiale tilstøtelser og tiltak, og gjennom besøk på nettside. På den annen side synes mye av det konkrete arbeidet å være konsentrert til styret og da særlig leder.

TL har hatt noe kontakt med Landsorganisasjonen for Romanifolket når det gjelder enkelte tema, som regler for kulturfondet og Glomdalsmuseet. Samarbeidet er imidlertid ikke nært. Organisasjonen inngår imidlertid i samarbeid med andre organisasjoner av tater/romanibakgrunn på nordisk plan. Det handler om å utveksle ideer og støtte hverandre. Til dels handler det også om slektsforbindelser mellom taterfolk i Norge og Sverige. TL har også kontakter med beslektede foreninger utenfor Norden.

TL har etablert relativt langsiktige kontakter med en del organisasjoner slik som Forskningsrådet, Dronnings Mauds Minne og HIST i Trondheim, Glomdalsmuseet og kirkelige instanser. Selv om ting til tider har vært konfliktbetont for eksempel knytta til samarbeidet ved Glomdalsmuseet, så synes det som om en har vært rimelig flinke til å holde fast på en del sentrale organisasjonskontakter.

Med hensyn til myndighetskontakt har man foruten KRD/AID som det relevante sektordepartement, hatt en del kontakt med andre departementer som Kultur- og kirkedepartementet. En har også hatt kontakt med politikerne, herunder også statsråder.

2.2.6 Tilskuddsordningen og dens betydning

Tilskuddet betraktes som helt avgjørende for drift av organisasjonen. ”Vi jobber gratis, men tilskuddet betaler alt annet”. Regelverket oppleves stort sett som greit, selv om en stiller seg kritisk til nødvendigheten av rapportering to ganger i året. Med hensyn til fordeling mellom grunnstøtte og prosjektstøtte ville det ha vært enklere rapporterings- og regnskapsmessig med mer i grunnstøtte, hevdes det. En etterlyser en størrelsesorden på grunnstøtten som også kunne gi grunnlag for å gi noe lønn.

At det bare er medlemsorganisasjoner som får grunnstøtte oppleves som riktig. Faren er at man kan få en situasjon med en liten elitegruppe som tar seg til rette. De kan man kaste ut av en demokratisk organisasjon, men ikke av en stiftelse, påpekes det.

2.3 Foreningen ROMA

2.3.1 Fokus og målsettinger

Foreningen Roma startet som en stiftelse i 1995. Stiftelsen var definert som en selveiende institusjon innen Pinsebevegelsen i Norge. Stiftelsen søkte og fikk første gang støtte fra støtteordningen for nasjonale minoritetsorganisasjoner i 2000. Fram til juni 1999 jobbet organisasjonen ”i det stille” når det gjaldt engasjement i forhold til myndighetene begrunnet ut fra reaksjonen et slikt engasjement ville gi blant romanifolket. (Kilde: redegjørelse i forbindelse med søknaden for år 2000). I juni 1999 ble det besluttet å dreie organisasjonen fokus og gjøre organisasjonen mer utadrettet. Stiftelsens vedtekter ble endret for å gjenspeile dette og stiftelsens formål ble formulert på følgende måte (Vedtekter per 1. november 1999 § 2):

- Å spre det kristne budskap i inn- og utland blant ”det reisende folk” ved litteratur, teltvirksomhet eller annen kommunikasjon.
- Å ivareta og gi oppreisning til vårt folk gjennom tiltak, dokumentasjon, holdningsskapende arbeid, ved målrettet arbeid mot diskriminering og rasisme, formidling av kunnskap og samarbeid med nasjonale og internasjonale myndigheter og andre minoritetsorganisasjoner.

Ved årsskiftet 2004/2005 ble stiftelsen gjort om til en forening med et styre valgt av foreningens medlemmer. Dette ble gjort for å tilfredsstille kravene til støtte for nasjonale minoritetsorganisasjoner. Foreningens vedtekter framhever Foreningen Roma som er en institusjon med ”tilhørighet innen Pinsebevegelsen i Norge.” (Vedtekter per 15. januar 2005 § 1). Knyttet til foreningens formål ble det lagt til følgende punkt: (Ibid. § 2):

- Å ivareta romanifolkets kultur, språk, tradisjoner og historie

Organisasjonen har fra den ble startet opp vært tuftet på en kristen tankegang og det å hjelpe. Med bakgrunn i at det var det norske folk og kirken som undertrykte det reisende folk vektlegger organisasjonen det kristne ansvar for å hjelpe og stå opp for

gruppen. I organisasjonens dreining har den i tillegg til møte- og teltvirksomheten som kjerneaktivitet, valgt en økt vektlegging på å formidle den kompetansen de har som organisasjon om de reisendes historie og dagens utfordringer for å drive målrettet dokumentasjon og holdningsskapende arbeid mot diskriminering og rasisme, lokalt nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonen har dessuten aktiviteter som legger vekt på å ta vare på særskilt romani kultur i form av sangtradisjoner, undervisning og bruk av språket.

Organisasjonen framstiller seg selv som ”et alternativ for de ingen bryr seg om”, en form for organisasjon der enkeltindivider kan henvende seg, bli del av et fellesskap, søke hjelp og få støtte. Organisasjonen opplever at det stadig er behov for deres hjelp.

2.3.2 Organisasjon og ressurser

Foreningen Roma har siden 2005 vært organisert som en medlemsbasert organisasjon. Foreningens årsmøte velger styrets medlemmer. Som tidligere nevnt er organisasjonen i tråd med vedtektene en ”institusjon med tilhørighet innen Pinsebevegelsen i Norge”. Ut over fordeler som at foreningen benytter seg av pinsevennernes lokaler og at møter i foreningen koordineres med tilstelninger hos pinsevennene, framheves det at foreningen er atskilt fra pinsevennene.

Organisasjonen har medlemmer spredt over hele landet, men med konsentrasjon i Østfold, Hedemark og Rogaland. Det er også aktivitet i Telemark, langs kysten nordover på Vestlandet og i området rundt Alta. Organisasjonen har sitt hovedkontor på Åkrahamn i Karmøy kommune (Rogaland). Lederen bor på Torp i Sandefjord kommune (Vestfold).

Det ble oppgitt å være 131 medlemmer og 156 støttemedlemmer ved siste søknad. Det er framheves imidlertid at aktivitetene når bredere ut enn til personer som formelt sett er medlemmer i organisasjonen. Dette skyldes blant annet at det er mange reisende som ikke ønsker å stå som medlemmer i en organisasjon.

Støtteordningen utgjør en stor del av foreningens budsjett. I tillegg til støtteordningen og medlemskontingent, har organisasjonen inntekter fra basarer, loddsalg, salg av sangbok, undervisningsmateriell, ordbok og barnebok.

2.3.3 Satsningsområder, aktiviteter og resultater

Foreningen organiserer jevnlig samlinger og møter rundt omkring i landet. Dette forgår i ulike deler av landet, men mer på jevnlig basis på Haugalandet og på Østlandet. Som del av det å nå bredere ut legges vekt på å besøke reisende i ulike deler av landet. Videre drives det oppsøkende virksomhet og hjelp til enkeltpersoner og familier, knyttet til det å ivareta rettigheter.

Organisasjonen har tidligere gitt ut ordbok og barnebok og undervisningsmateriell på Romani. Dette brukes i undervisning og formidling av språk og tradisjon. Det ble gitt prosjektstøtte til produksjonen av disse bøkene gjennom støtteordningen for nasjonale minoriteter. Foreningen har også gitt ut en sangbok og CD og videoproduksjoner. Nyheter formidles blant annet gjennom bladet ”Nyheter fra stiftelsen ROMA”.

Foreningen legger videre vekt på å medvirke til å ivareta og gi oppresning til Romanifolket gjennom ulike tiltak. En viktig del av denne virksomhet har vært kontakt med media i Rogaland, Hordaland, Telemark og Østfold om sentrale spørsmål knytta til romanifolkets stilling. Både lokalradio, TV og aviser har blitt kontaktet. Man har også engasjert seg nasjonalt og internasjonalt i forhold til disse spørsmålene. Det framheves av informantene, noe som også gjenspeiles i årsmeldingene, at foreningen har lagt vekt på å samarbeide med andre organisasjoner i Norge i forhold til det å sette diskriminering og rasisme på dagsorden. Organisasjonen har blant annet hatt et nært samarbeid med Antirasisitsk senter og har deltatt i en rekke antirasistiske markeringer. Og, ut over eget konkret arbeid i Sverige, samarbeider foreningen med organisasjoner i England og Frankrike, og deres arbeid inn mot Øst-Europa, samt USA. Foreningen jobbet dessuten aktivt i NGO-forums arbeid opp mot verdenskonferansen i 2001 i Durban om FNs lovverk mot rasisme. Her deltok man på jevnlig møter både nasjonalt og internasjonalt.

Foreningen opplever at de har fått anerkjennelse for arbeidet som drives.

2.3.4 Organisasjonens nettverk og myndighetskontakt

Organisasjonen jobber inn mot lokale myndigheter i konkrete saker, men viser også til eksempler på hvordan de har formidlet fortellinger om enkeltskjebner og urettferdig behandling oppover i byråkratiet, f.eks. til Justisdepartementet. Deres aktivitet og deltakelse i samarbeidet knyttet til nasjonale minoriteter på nasjonal og internasjonalt nivå kan også sees i lys av et slikt perspektiv. Her kan blant annet nevnes at man aktivt forsøkte å påvirke myndighetene til ikke å ekskludere sigøynere og reisende fra Bosnia i forbindelse med den kollektive innvilgelsen av midlertidig oppholdstillatelse for bosniske flyktninger i 1993. Spesielt sigøynere, men også reisende hadde det svært vanskelig under krigen i Bosnia. Informantene viser til møte med Justisdepartementet der også Hilde Frafjord Johnson deltok, der Foreningen Roma og representanter for andre organisasjoner forsøkte å formidle sigøynere og romanifolkets (tater/reisende) vanskelige situasjon til norske myndigheter.

Mye av arbeidet er knyttet opp mot sentrale personer i organisasjonen. Blant annet på grunn av begrenset kapasitet, tid og ressurser valgte foreningen ikke å delta i styret for Romanifolkets/taternes kulturfond. Organisasjonen har imidlertid fra starten av deltatt i aktiviteten og arbeidet som ledet fram mot opprettelsen av kulturfonnet.

Enkeltpersoner i organisasjonen har sterk tillit i romanikulturen. De får derfor en rekke konkrete henvendelser når personer eller familier trenger hjelp f.eks når de ubegrunnet ikke kommer inn på en campingplass, blir trukket i tvil i forhold til søknad om lån osv.

Foreningen har jobbet med å få til et samlingssted og har vært i kontakt med myndighetene om dette gjennom flere år uten å lykkes.

2.3.5 Tilskuddsordningen og dens betydning

Tilskuddet fra støtteordningen utgjør en stor del av organisasjonens inntekter, men foreningen genererer også en del egne inntekter gjennom medlemsavgift, salg av kassetter/video/bøker og loddsalg. Det meste av aktiviteten i organisasjonen drives på frivillig basis. Foreningen har imidlertid valgt å avsette midler til lønn til leder og sekretær. Dette begrunnes ut fra den arbeidsmengden de nedlegger i organisasjonen i løpet av året. Beløpet har variert med foreningens økonomi.

Foreningen opplever at støttebeløpet som settes av til organisasjonene generelt sett innenfor støtteordningen er for lite og at ordningen slik sett ikke nødvendigvis bidrar til endring for de reisende. På intervjuetidspunktet sto foreningen overfor beslutningen om legge ned foreningen som følge av at sentrale krefter i organisasjonen ønsket å legge ned sine verv. På spørsmål om hva som skal til for at de skal fortsette, fikk vi til svar at skikkelig støtte og på den måten anerkjennelse for arbeidet som drives er viktig.

Slik støtteordningen har fungert, foretrekker foreningen grunnstøtte/driftsstøtte. Foreningen har tidligere fått støtte til tre prosjekter, men i de siste årene har foreningen valgt kun å søke om driftsstøtte. Driftsstøtte gir mer handlingsrom. Dessuten er utfordringen med prosjektstøtte at de ofte er kun deler av prosjektet som blir finansiert.

Organisasjonen har fått støtte til tre prosjekter, men har de siste årene valgt kun å søke om driftsstøtte.

2.4 Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveenilitto

2.4.1 Fokus og målsetting

Norske Kveners Forbund (NKF/RK) ble etablert i november 1987. Bakgrunnen for at organisasjonen ble opprettet var at en så at kvenkulturen var i ferd med å forsvinne i forlengelse av fornorskingspolitikken i etterkrigstiden. Dette sto i sterk kontrast til økt fokus i storsamfunnet på samer og samenes rettigheter og kultur, fra 1970-tallet og utover på 1980- og 1990-tallet (Niemi 2001). Det var fremdeles noen sterke kvenske bosetninger, men som samlet kultur var den lite synlig. Norske Kveners Forbund samlet lokale kvenske og finske lokale lag og har side starten hatt som sentralt mål å satse på å bidra til økt aktivitet lokalt.

I følge vedtektene er forbundets formål å arbeide for å bedre både kveners og de finskættedes stilling, sosialt, kulturelt og økonomisk i samfunnet (NKF/RKs vedtekter §3). Skillelinjen mellom kvener og finskættede beskrives av organisasjonen som flytende. Det vises til at det i stor grad opp til folk selv hvilken identitet de ønsker å ta. F.eks som følge av fornorskingspolitikken er det mange som oppfatter ordet kven som et skjellsord. Organisasjonen har imidlertid hatt et sterkt historisk fokus, og på det å dokumentere kvenske tradisjon og kultur. Videre har morsmålsopplæring og finsk i skolen vært et viktig satsingsområde, ved siden av å sikre kveners og finskættedes rettigheter.

Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter har bidratt til å styrke legitimiteten i arbeidet som drives, men i følge organisasjonen har det Europeiske

charteret om regions- eller minoritetsspråk (Minoritetspakta) hatt like stor betydning for organisasjonens arbeid.

2.4.2 Organisasjon og ressurser

NKF/RK framstår som en veldrevet organisasjon, med et sentrallidd og en rekke lokallag. I følge vedtektene kan både kvenske og finske lag og foreninger, bygdslag, kulturlag, næringsøkonomiske sammenslutninger m.v. bli medlemmer av forbundet. Dessuten kan enkeltpersoner med kvensk eller finsk tilhørighet samt sympatisører bli medlem av forbundet. (NKF/RKs vedtekter § 2). Begrepet finsk lag og finsk tilhørighet må i denne sammenhengen sees på som en konsekvens av at flere av de første lagene var venneforeninger for både kvener, finske innflyttere og gjerne slektninger/familie med disse. De to lokallagene som i dag bruker begrepet finsk i sin tittel har begge en betydelig andel kvener i sin medlemsmasse, og har vedtektsfestet arbeid for bl.a. kvensk kultur.

NKF/RK er religiøst og partipolitisk nøytral.

I 2007 hadde NKF/RK rundt 700 medlemmer og følgende 10 lokallag:

- Alta Kvenforening
- Nord-Varanger Kvenforening
- Norsk-Finsk Forening i Nord-Troms/Pohjois-Tromsin Norja-Suomi-Seura
- Norske kvener - lemmijokilaiset/Norske kvener - Lakselv
- Qvän Østlandet
- Ruijan kväänit - Pyssyjokilaiset /Norske kvener - Børselv
- Tana Kvenforening
- Tromssan ruijansuomalainen yhdistys- Norskfinsk forening i Tromsø
- Tromsø Kvenforening
- Yykeänperän kveeniseura/Skibotn kvenforening

Forbundet legger vekt på å besøke lokallagene med jevne mellomrom. Det legges også vekt på å utvide aktiviteten lokalt og på rekruttering av nye medlemmer. Tana og Nord-Varanger er relativt nyopprettede lag. Et eget ungdomslag er etablert.

Landsmøtet er forbundets øverste organ og avholdes annethvert år. I følge vedtektene består landsmøtet av landsstyret og representanter fra hvert lag basert på antall medlemmer i laget. Landsmøtet velger et forbundsstyre som leder forbundets virksomhet. Forbundsstyret velges for to år av gangen. Forbundsstyret består av leder, nestleder og tre styremedlemmer.

NKF/RK har videre et landsstyre bestående av forbundsstyret og en representant for hvert godkjent lag. Aktuelle saker drøftes eller sendes gjerne på høring til landsstyret i tillegg til at det avholdes landsstyremøte i de årene det ikke er landsmøte.

Lokallagene er selvstendige enheter med egne medlemmer og eget styre. Forbundet støtter lokallagene økonomisk ut fra størrelse. I tillegg overføres store deler av prosjektmidlene til lokallagene.

Forbundet har sekretariat i Tromsø, med en generalsekretær i 80 prosent stilling. Fra og med 2008 gjøres et forsøk med en prosjektstilling på 60 prosent. Leder og nestleder lønnes i henholdsvis 10 og 5 prosent stilling. I 2007 har forbundet i tillegg hatt en prosjektansatt (150 timer). Styremedlemmene honoreres for deltakelse i styremøtene. Ut over dette drives det et utstrakt frivillig arbeid knytt til møtevirksomhet, formidling, artikkelskriving, kronikker mv. og aktiviteter i lokallagene.

2.4.3 Satsningsområder, aktiviteter og resultater

Forbundet utvikler grundige årsrapporter og handlingsplaner. Gjeldene handlingsplan innledes med følgende visjon:

Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveenilitto skal være en sterk organisasjon som ivaretar det Kvenske folkets interesser ovenfor norske myndigheter, på både lokalt, regionalt og sentralt hold. NKF/RK skal arbeide for å styrke den kvenske identiteten, ved å ta vare på og utvikle kvensk språk og kvensk kultur. Forbundet skal arbeide for å synliggjøre det kvenske folket både nasjonalt og internasjonalt. NKF/RK skal arbeide for å få en bred offentlig utredning av kvenske rettigheter. (NKF/RKs Handlingsplan for 2006/2007)

Dette sammenfatter i stor grad vektleggingen i organisasjonens strategiske arbeid oppgjennom når en leser årsrapportene.

Den gjeldende handlingsplanen inneholder mål innenfor følgende fire områder:

- Barn, unge, utdanning
- Kultur og media
- Forskning og språk
- Kvenske rettigheter og internasjonalt arbeid

Satsningen innenfor barn, unge og utdanning vektlegger i stor grad tiltak knyttet til styrking av kvensk språk og læremidler i skolene i tillegg til kvensk vegviser og å motivere unge kvener til internasjonal deltakelse. Innenfor satsningen på kultur og media ønsker forbundet å utvikle den kvenske avisen Ruijan Kaiku fra måneds til ukeavis. Forbundet arbeider også aktivt opp mot NRK for å utvide dagens finsksending på radio og styrke det kvenske innslaget i sendingene. Videre legges det vekt på å få opprettet et Kvensk kulturfond slik samer og tater/romanifolket har fått etablert, samt utvikling og bruk av egne kvenske symboler (kvensk dag, vimpel, logo).

I 2005 fikk kvensk status som eget minoritetsspråk. I handlingsplanen legges det innenfor dette området vekt på å fronte krav om et eget kvensk språkråd samt tilrettelegging og styring av studie og forskning innefor kvensk språk og kultur. Innenfor det siste punktet i handlingsplanen er NKF/RK opptatt både av å synliggjøre omfanget av kvener som minoritet og kvenenes rettigheter. Forbundet vektlegger dessuten internasjonalt arbeid og kontakt mot andre kvenske organisasjoner og finsk-ugriske minoritets- og urbefolkningsgrupper.

Organisasjonens strategiske arbeid har spesielt bidratt til å utvikle økt kunnskap om både kveners kultur og historie. Det drives forskning på kvensk språk knyttet til universitetet i Tromsø (20 prosent stilling). Det er også opprettet et kvensk institutt i

Børselv i Porsanger. Dessuten utgis det et eget nordisk forskertidsskrift Arina, koplet mot Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark. Forbundet var i sin tid initiativtaker til det kvenske Ruija forlag A/S som har som mål å styrke arbeidet med å spre faglig og litterært stoff om kvenene. Forlaget utgir dessuten avisen Ruijan Kaiku som også ble opprettet på initiativ fra NKF/RK. Det arbeides også inn mot både skole og barnehage i forhold til det å styrke morsmåloplæring.

De fleste aktivitetene som språk og kulturaktiviteter foregår i lokallagene. Forbundet ønsker å bistå og legge til rette for å få ting til, men vektlegger ikke å drive selve aktiviteten i regi av forbundet. Forbundet jobber mer strategisk og politisk inn mot myndighetene for å oppnå organisasjonens mål. Når en sammenligner seg med det samene har oppnådd, er det mye som gjenstår for å synliggjøre kvenkulturen og øke dens status. Blant annet ble det gitt innspill til sentrale myndigheter med hensyn til å få vurdert/kartlagt kvenske rettigheter på samme måte som man har gjort på samisk side, men fikk liten respons fra sentrale myndigheter. En har det siste året bedt om bilaterale møter med to forskjellige statsråder uten så langt å få det, og opplever seg noe diskriminert.

2.4.4 Eksempelstudie: Revitaliseringsprogrammet for kvensk språk og kultur

Programmet for revitalisering av kvensk språk og kultur startet opp i mai 2004. Programmet har fått prosjektstøtte gjennom støtteordningen for nasjonale minoritetsorganisasjoner. Prosjektleder og styreleder for Ruija forlag AS var initiativtaker og prosjektet har vært gjennomført i regi av Norske Kveners Forbund og Kvensk institutt, tidligere Norsk senter for kvensk språk og kultur. Målet med prosjektet er formulert som å ta språk og kultur tilbake, særlig for dem det angår, men også for bosatte i nord og for Norge som nasjon. I det ligger å sikre:

- at kvensk språk og kultur igjen blir synlig og anerkjent både blant den kvenske minoriteten og i den norske allmenheten
- funksjonell tospråklighet
- at kvensk språk og kultur blir et aktivum og ressurs for å etablere kontakt mellom Norge og andre østersjøfinske språkområder, både i form av handel og næringsvirksomhet, kultur og mellommenneskelig kontakt.

Målene skal oppnås ved hjelp av definerte enkeltprosjekter og deres underliggende mål. Prosjektet består av tolv til fjorten partnere, som hver på sitt område bidrar i delprosjekter til å nå målene. Som eksempel jobber Universitetet i Tromsø med utdanningstilbud og grammatikk. Kvensk institutt var aktive med å få etablert Kvensk språkråd. Ruija forlag og Porsanger kommune har arbeidet sammen om å få utviklet læremidler. Det har videre vært prosjekt om språklæring, forsøk med språktrening i barnehage og et prosjekt ved Tromsø museum om kvensk sang og musikk. Det har også vært arbeidet med et kvensk stedsnavnleksikon, Forlaget har dessuten hatt en egen prosess om å få hyppigere utgivelser og mer bruk av den kvenske avisen Ruijan Kaiku. Dessuten har det vært arbeidet med å få til et bedre TV-tilbud på kvensk og finsk,

Kvensk institutts informasjonstjeneste, og et koordineringsprosjekt basert på at flere prosjekter fordrer bruk av dataløsninger som metode.

De to sistnevnte er eksempler på prosjekter som har vært drevet av prosjektleder for revitaliseringsprogrammet, mens andre delprosjekter har blitt delegert og gjennomføres i regi av en eller flere av partnerne. Prosjektleder har koordinert arbeidet ut fra årlig reviderte prosjektplaner.

Det er stor overlapp mellom handlingsplanen til Norske Kveners Forbund og Revitaliseringsprogrammets handlingsplan. Forbundet har imidlertid i stor grad tatt seg av problemstillinger knyttet til rammebetingelser mens revitaliseringsprogrammet har fokusert mer på oppfølging av det konkrete prosjektarbeidet for å fremme kvensk språk og kultur.

Mange av prosjektene har fungert svært godt, mens andre ikke har hatt så stor aktivitet som det ble lagt opp til. Prosjektene er svært forskjellige, resultatmålene er derfor også forskjellige. Dette må sees i lys av at programmet er omfattende og mye av arbeidet drives på frivillig basis.

Det oppleves slik at en har oppnådd god aktivitet innad i kvenske miljøer og viktige kompetansemiljøer som Universitetet i Tromsø og Kvensk stedsnavntjeneste ved Høgskolen i Finnmark. Det vises til at en ikke har lykkes like sterkt med gjennomslag i statsforvaltningen selv om myndighetene setter av en del midler til kvensk språk og kultur. Etter hvert er det oppnådd en læreplan som sidestiller finsk og kvensk. Det sees imidlertid som viktig også å få endret opplæringsloven slik at elever som undervises i kvensk blir evaluert mot kvensk, ikke mot finsk slik det er i dag. Økt pressestøtte til den kvenske avisen og synlighet på NRK er andre felter der det oppfattes at en har hatt lite gjennomslag.

Prosjektstøtten har vært viktig. Den har bidratt til å kunne finansiere en prosjektleder for revitaliseringsprogrammet, en person som har hatt programmet som et hovedfokus for sitt arbeid. Dette oppleves som viktig siden delprosjektene selv i liten grad har mulighet til å ta på seg en slik koordinerende rolle, både fordi mye drives av frivillige og fordi ansatte i miljøer med betalt arbeidskraft har andre viktige arbeidsoppgaver. Det verdsettes dessuten at støttebeløpet tilnærmet har vært det som det har vært søkt om. Dette gjør planleggingen mer forutsigbar.

2.4.5 Organisasjonens nettverk og myndighetskontakt

Som nevnt legger forbundet vekt på å bidra til å dra i gang aktivitet, jfr. forlag, avis, kvensk institutt, kvensk drakt osv. for så å la aktiviteten stå på egne bein og styre seg selv. Forbundet bidrar gjerne videre som en aktør med kompetanse inn i aktiviteten og styredeltakelse. Andre eksempler på aktiviteter hvor forbundet har vært engasjert eller støttet opp om, er nasjonalt kvenmuseum og kultursenteret. Videre skal nevnes samarbeidet med akademiske institusjoner som Universitetet i Tromsø. Dersom en i tillegg trekker fram kontakten forbundet har med egne lokallag kan si at organisasjonen

besitter en bred kompetanse og har et bredt og mangfoldig nettverk innenfor kvenkulturen.

Det er også samarbeid med Skogfinske interesser i Norge.

Det drives et aktivt arbeid mot å oppnå innflytelse og gjennomslag på ulike nivå politisk. Forbundet uttaler seg på høringer, skriver kronikker, og tar direkte kontakt med administrasjon og politisk ledelse på nasjonalt nivå. Saker har også vært fremmet internasjonalt.

Organisasjonen ser at det er en jobb å gjøre for å få formidlet kunnskap om rammekonvensjonen og språkcharteret, hvordan disse forplikter og hvilke rettigheter dokumentene gir kvenene som nasjonal minoritet. En har prøvd å få i gang samarbeid med fylkeskommunene i Troms og Finnmark, men har hatt vansker med å få forpliktende avtaler. Begge fylkene har imidlertid i sine nyeste fylkesplaner lagt inn mange positive signaler når det gjelder kvensk kultur og også til dels kvensk språk.

2.4.6 Tilskuddsordningen og dens betydning

NKF/RK fikk også statlig støtte før støtteordningen for nasjonale minoriteter ble etablert, men ikke på tilsvarende nivå som den støtten de har i dag. I 1999 søkte forbundet første gang om grunnstøtte gjennom ordningen til oppbygging av et sekretariat for å ivareta daglig drift og ”bygge ut en sterk organisasjon på grunnplanet med delmål om å fungere som samarbeidspart overfor sentrale og regionale myndigheter i spørsmål som berører kvenene” (søknad for 1999). Støttebeløpet utgjorde i 2006 i overkant av 90 prosent av organisasjonens inntekter.

Fra forbundets side legges det vekt på å søke grunnstøtte og at prosjektstøtte skal gå til konkrete aktiviteter. Når forbundet har søkt om og fått prosjektstøtte, har det vært knyttet til bestemte aktiviteter og midlene da vært kanalisert videre til dette.

Kriteriene for støtteordningen fungerer sett fra organisasjonens ståsted bra, men rammen oppfattes som for lav. Spesielt når en sammenligner den støtten NKS/RK får sammenlignet med støtten samene får. Forbundet har stor aktivitet og ser behovet for å kunne ha flere ansatte og derfor økt støtte og viser til: ”Vi er en politisk organisasjon som arbeider for rettigheter til det kvenske folket, både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Vi er ikke i stand til aktiv deltakelse i det politiske liv med de nåværende rammebetingelser.”

2.5 Skogfinske interesser i Norge

2.5.1 Fokus og målsettinger

Organisasjonen Skogfinske interesser i Norge (SiiN) ble stiftet i januar 1999. Dette er en nettverksorganisasjon som består av et titalls forskjellige organisasjoner som arbeider med skogfinske tema. Disse organisasjonene eksisterte før nettverket kom på plass, og nettverket kan således betraktes som et paraplyorgan for skogfinnere i Norge.

Ifølge vedtektene skal SiiN samle hele bredden av interesser omkring skogfinsk kultur. Dette gjelder både historie og nåtid. SiiN forutsettes også å dekke hele det geografiske nedslagsfelt der skogfinske interesser gjør seg gjeldene. Som navnet indikerer er hovedsaken for nettverket å være en interesseorganisasjon. I særdeleshet vektlegges mål om å hevde skogfinske interesser overfor myndigheter på ulike nivåer. SiiN definerer seg i vedtektene som ”hovedadresse og representerende forum for skogfinske interesser overfor offentlig forvaltning”. En skal også arbeide overfor samfunnet for øvrig.

Formålet uttrykkes av representant for Skogfinske Interesser i Norge å være tosidig: (i) å ivareta de finske interessene og (ii) å skape respekt for dem. Når det gjelder ivaretaking av interesser, bør det nevnes at dette er en nasjonal minoritet der språket ikke lenger er levende. Det skogfinske språket som stammer fra Savolaks, brukes ikke lenger av noen i Skandinavia. Som for flere av de andre nasjonale minoritetene var det et fornorskingspress fra storsamfunn og skoleverk som blant annet gjorde at språket kom ut av bruk. Som en konsekvens av dette har en fra det skogfinske miljøet lagt desto sterkere vekt på å ta vare på andre kulturelementer, som historiekunnskap, gjenstander, tradisjoner, bygninger o.a. Med hensyn til å skape respekt for gruppen oppleves det fortsatt som et stort problem at aktører i storsamfunnet nok kan være interessert i skogfinnekulturen, men som likevel ikke i særlig grad involverer skogfinske interesser i sitt virke med dette. En mener at måten en blir holdt utenfor av myndighetsorganer i ulike sammenhenger er uttrykk for en *strukturell diskriminering*.

2.5.2 Organisasjon og ressurser

Skogfinnenes organisering er spesiell blant de nasjonale minoritetene ved at de har en paraplyorganisasjon og i utgangspunktet ikke en organisasjon av enkeltmedlemmer.

Medlemsorganisasjonene, oppgitt med stiftelsesår i parentes, er:

- Museet Finnetunet (1942)
- Solør-Värmland Finnekulturförening (1958)
- Gruetunet museum (1942)
- Austmarka Historielag (1978)
- Finnskogen Turistforening (1987)
- Åsnes Finnskog Historielag
- Norsk Skogfinsk Museum (2005)
- Finnskogen Kulturverksted (1993), nå Nordic Sound
- Søre Osen Historielag (1996)
- Tørberget Historielag (1997)

Antallet enkeltmedlemmer definert som summen av medlemmer i de enkelte lagene utgjør anslagsvis nærmere 3000. Det geografiske nedslagsfeltet for den skogfinske kulturen i Norge strekker seg lenger enn til de lokalsamfunn og kommuner hvor nettverkets medlemsorganisasjoner befinner seg. Det foreligger tanker om å utvide

nettverket til andre geografiske områder utenom Finnskogen. Så langt har man gjort besøk/hatt kontakter. Det har imidlertid ikke skjedd noen geografisk utvidelse av nettverket med hensyn til medlemsorganisasjoner siden stiftelsen i 1999.

Inntektsgrunnlaget til nettverket er nesten bare midler fra tilskuddsordningen. I tillegg har man mottatt fra rundt 1000 til rundt 2000 kroner i medlemskontingent. Dette er en symbolsk medlemskontingent på 1 kr per medlem betalt inn fra medlemsorganisasjoner.

Nettverket har ikke lønna ansatte, og drives på frivillig basis av et valgt styre. Leder av nettverket er en helt sentral person både når det gjelder arbeidsinnsats og fronting av nettverket utad. Leder er ansatt i Norsk Skogfinsk Museum og er også en helt sentral fagperson³ når det gjelder kunnskap om skogfinnekulturen.

Leders og i noen grad andre nøkkelpersoners sentrale rolle fremgår også av det skogfinske nettverkets uttalte strategi om å la noen få representere det utad. Begrunnelsen for det er at enkeltpersoner i nettverket har opplevd sverting og mistenkeliggjøring. ”Nettverket håper å kunne unngå å forbruke personers frivillige krefter på å utsette seg for disse negative kreftene. Vi ser at det vil være ørkesløst negativt å trekke hele det skogfinske interesse miljøet ned i dette nivået av negativitet og kraftsløsing”, heter det.

2.5.3 Satsningsområder, aktiviteter og resultater

I oppstarten av nettverket jobbet man med å få de praktisk-organisatoriske sider ved nettverket på plass. Videre hadde man i styret planer om å arbeide på tre sentrale innsatsområder⁴:

- Diskriminering og minoritetsproblematikk
- Kvalitetssikring av utadrettet informasjon; brosjyrer om Finnskogen og skogfinsk kultur, informasjon som spres vis hjemmesider på internett osv.
- Faglig innhold og kunnskapsspredning på nettverksmøter, konferanser osv.

Nettverket tok således mål av seg til både å jobbe interessepolitisk og med utadretta kulturformidling.

En hovedsak i nettverkets virke frem til dags dato har imidlertid bestått i å arbeide for å etablere en selvstendig skogfinsk museumsstruktur. Nasjonale myndigheter, representert ved ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum), ville gjennom sine planer for utvikling av museumsstrukturen i Norge konsolidere de skogfinske museene, Gruetunet Museum og Finnetunet, inn under Kvinnemuseet – Solørmuseene med base i

3 Leder mottok i nov. 2007 kongens fortjenstmedalje i gull for mer enn 30 års innsats for skogfinnekulturen

4 Kilde Halvårsrapport 2000 (pr. 1. juni)

Kongsvinger. Det skogfinske nettverket på sin side ville ha et uavhengig skogfinsk museum. Gjennomgang av årsmeldinger tyder på at den interessepolitiske aktiviteten med museumssaken har tatt svært mye av arbeidsinnsatsen. I løpet av denne prosessen skjedde også det at museer i nettverket fikk redusert sin støtte fra det offentlige, og at en ikke kunne betale ut lønn til ansatte. Arbeid og standhaftighet fra nettverkets side ble imidlertid til sist belønnet ved at staten ved Kultur- og kirke departementet snudde og aksepterte nettverkets krav. Norsk Skogfinsk Museum ble formelt stiftet i 2005. En fikk imidlertid ikke støtte over statsbudsjettet før i 2007. Tilskuddet ble likevel ikke ført på post 70 nasjonale museumsnettverk, men på post 78 ymse faste tiltak sammen med Jødisk Museum Oslo. Dette forstås av nettverket dit hen at staten ønsker at de to museene i Norge som er etablert av de nasjonale minoritetene selv, ikke skal være sidestilt med de øvrige museene, og ikke være deltakere i det nasjonale museumsnettverket i Norge.

Særlig museumsaken, men også andre saker, synes å være begrunnelsen for det andre spørsmål som har preget nettverkets virke i denne tiden: En har lagt mye innsats ned i å dokumentere den diskriminering man opplever å møte fra offentlige instanser når det gjelder å sikre den skogfinske minoriteten v/nettverket deltakelse og rettigheter. Nyere saker av diskriminerende karakter som det vises til, gjelder blant annet bruken av den kompetanse som finnes i SiiN til prosjekter i fylkeskommunal regi og deltakelse i forskningsprosjekter. I en rapport med dokumentasjon fremlagt av museet tidlig i 2001, er det særlig det fylkeskommunale nivå som blir imøtegått. Det skogfinske nettverket har siden gjentatte ganger (4 ganger) søkt om prosjektstøtte for å videreføre arbeidet med dokumentering av den strukturelle diskriminering man mener å møte fra ulike instanser, i forskjellige saker. Dette ønsket man å gjøre gjennom en juridisk betenkning. Departementet har imidlertid ikke imøtekommet søknaden. Det vil si man har foreslått å bruke litt midler på et seminar om emnet, og har i det aller siste blitt gitt aksept for at en større del av grunntilskuddet i 2007 kan brukes til arbeid med dette.

Det primære hovedtema/strategi for organisasjonen Skogfinske interesser i Norge har siden oppstarten handlet om feltet museumsutvikling og den diskriminering man opplever å ha møtt i tilknytning til dette.

Når det gjelder aktiviteter som handler om andre sider av nettverkets formål, har man, ikke i samme grad vært aktiv. Ressursmessige årsaker er en viktig begrunnelse for dette. Søknader om prosjektfinansiering rettet mot andre enn tilskuddsordningen har ikke gitt resultater. Nettverket ga ut et informasjonsskrift i 1999, men har siden ikke fulgt det opp. En nettside (www.skogfinner.no) er på plass og inneholder noe informasjon om nettverket og skogfinnekulturen. En har også søkt om midler fra Den Kulturelle Skolesekken i Hedmark til å utvikle skoleopplegg for skogfinsk historie og kultur, men uten å få tilslag.

I de siste årene har det imidlertid skjedd noe også på andre felter. I noen grad har en hatt kontaktvirksomhet mot det internasjonale miljø av finsk-ugriske folkeslag, blant annet gjennom deltakelse på to verdenskongresser. I 2006 ble det avholdt et seminar i Osloområdet om finnskogkulturen. Der hvor man har gjennomført noe de siste årene er i samarbeid med skoleverket. Man bidro i prosjekt for skogfinsk identitet gjennom deltakelse i teater-, musikk- og dansetradisjoner. Det har vært prosjektarbeid i klasser på

skoler som har besøkt museet. Hedmark teater hadde en forestilling der nettverket bidro. I 2006 ble det startet opp et samarbeid mellom skolene på Finnskogen. En har iallfall hatt fire møter med skolene og forsøker å få dem til å ha dialog seg imellom på tvers av kommunegrensene. Samarbeidet antas å ende opp i et bekymringskriv til Kunnskapsdepartementet om at alle skolene på Finnskogen er truet av sentralisering eller nedleggelse. En sentralisering til skoler i norskbygden vil gjøre det umulig å gi elevene fra Finnskogen den kunnskapsmessige bakgrunn i skogfinsk historie og kultur, slik skolene på Finnskogen gjennom flere tiår aktivt har undervist elevene.

Hva har det skogfinske nettverket oppnådd gjennom dette? Hovedsaken må være den myndighetsgodkjente status som Norsk Skogfinsk Museum har fått. Selv om en ikke mener seg helt ferdig med dette, jfr. problemstilling om hvilken post på statsbudsjettet man plasseres under, jobber en ”med å bli kvitt den saken for å begynne å jobbe med andre ting”. Videre opplever en at dette har styrket samholdet i det skogfinske organisasjonsmiljøet. For øvrig pekes det fra nettverkets side på at gjennom arbeidet med å dokumentere diskriminering av skogfinske interesser, har man startet en prosess med sikte på at storsamfunnet tar et oppgjør med sitt forhold til den skogfinske minoriteten på samme måte som en har gjort det overfor jøder og tatere.

2.5.4 Prosjekt: Turkart Finnskogen

Det prosjektet som nettverket har prioritert høyest, er prosjektet om dokumentering av diskriminering som er kommentert foran. Dette har det imidlertid så langt vært vanskelig å få særlig støtte til. Når det gjelder andre prosjekter om skogfinnene, har det i hovedsak vært gitt midler til prosjekter til medlemmer i nettverket og andre aktiviteter i nærmiljøet. Temaene har vært relatert til historie, kultur og fritidsaktiviteter. Blant annet har det vært gitt støtte til fremføring av et teaterstykke ved Det Primitive Teater. Stykket ”Spillet om innvandrerne” følger skogfinner fra de kom til Grue Finnskog i 1624 og fram til dag. Det er også gitt støtte til Svullrya skole for prosjekter med skogfinske tema innen teater-, musikk- og dansetradisjoner.

Det prosjektet vi vil kommentere noe mer inngående, er støtte til utgivelse av et Turkart Finnskogen med finske stedsnavn. Bakgrunnen er at få finske navn var påført de kartene som fantes. En del eldre mennesker kjenner og bruker de finske stedsnavnene. Og dessuten har enkeltpersoner, historielag o.a. en del lister over finske navn i sine områder. Ved å utgi karter med disse stedsnavnene på, vil man gjøre navnene tilgjengelig for ettertiden. Utgivelsen av kartet skjedde i regi av Finnskogen Turistforening, medlemsorganisasjon i nettverket. Denne foreningen har eksistert lenge og har som en del av målsettingen i vedtektene (som er gamle) å styrke informasjon om kulturen på Finnskogen.

Opplegget har vært å lage tre kart (målestokk 1:50.000) av det aktuelle området Finnskogen og tilgrensende områder. Det området som disse kartene dekker, tilsvarer et område på Hardangerviddas størrelse, og strekker seg delvis også inn i Sverige. To av kartene er ferdige, mens et tredje antagelig blir ferdigstilt i 2008. Det måtte 10-12 av de gamle kartene til for å dekke det samme geografiske området. I de nye kartene er det

også tegnet inn turstier (gamle finnestier) som turistforeningen har fått vedlikeholdt, samt Finnskogsleden som er et regionalt prosjekt. I alt 1250 km med stier er tegnet inn i kartene. I de gamle kartene var bare få av disse stiene med. De nye kartene blir således et virkemiddel for å få folk til å gå turer og oppleve Finnskogsleden.

På kartene er lagt inn ca. 1000 finske stedsnavn (i tillegg til de norske). Disse navnene er samlet inn ved samarbeid mellom de ulike lokalmiljøene. Prosjektet ble kjørt som en del av nettverket av medlemsorganisasjoner.

En fikk 10.000 i prosjektstøtte. Søker av midlene var Solør-Värmland Finnkulturforening, norsk avdeling. Denne foreningen ble stiftet i 1958 av bl.a. Åsta Holth. Støtten fra tilskuddsordningen inspirerte også til å søke støtte andre steder, og en fikk hele 200.000 kroner fra stiftelsen DnbNor. Det meste av det tekniske arbeidet med kartene ble finansiert gjennom disse tilskuddene.

Måloppnåelsen hevdes å være god. Prosjektstøtten ble brukt til å kjøpe inn karter og selge videre til medlemsorganisasjonene til en billig pris, slik at de i neste omgang kunne tjene på videresalg til folk. For medlemsorganisasjoner hvor de fleste er dugnadsdrevet, gir dette et positivt inntektsbidrag, i tillegg til det faglige med å få sikret de finske stedsnavnene for ettertiden. Det pekes herunder også på betydningen av at prosjektstøtten bidro til at det var lokalmiljøene som ble styrket og ikke destinasjonsselskaper og lignende i de større tettstedene som også har satsninger på finnekulturen. De sistnevnte satsningene der det meste av pengestøtte går, er ikke i samme grad vellykket og virkningene kommer heller ikke på samme måte til gode for kjernemiljøene i den skogfinske kulturen, hevdes det av informant.

2.5.5 Organisasjonens nettverk og myndighetskontakter

Nettverkets egne medlemsorganisasjoner må betegnes som den sentrale del av nettverket. Gjennom deltakelse på organisasjonens årsmøter, og som aktør i lokale arrangementer, og naturligvis også gjennom at medlemsorganisasjonene i seg selv representerer kompetanse, blir medlemsorganisasjonene en viktig del av nettverket. Befolkningen i Finnskogsområdet må i seg selv betraktes som en viktig del av nettverket gjennom deltakelse på folkemøter. Det har vært stor oppslutning blant medlemmene og befolkningen om den strategi man har lagt seg på.

For øvrig har man noe kontakt med nasjonale foreninger som har finnskogkulturen som tema, og med det internasjonale finsk-ugriske miljø. Av andre nasjonale minoriteter har en særlig hatt kontakt med kvenene som jo også har finske røtter. Felles elementer i kulturen, for eksempel finsk byggeskikk, gjør det interessant å samarbeide. En var i mange år medlem av kvenforbundet, og deltok på møter og årsmøter. For ikke å få sammenblanding meldte en seg imidlertid ut. I noen grad har en også hatt kontakt og samarbeidet med tatere/romani og jøder. Jødisk Museum Oslo opplevde noe av det samme med hensyn til sin sak, som det skogfinske miljøet. Når det gjelder tatere/romani hadde en blant annet samarbeid om Glomdalsmuseet.

Med hensyn til myndighetskontakt har organisasjonen naturlig nok en god del kontakt med Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Kultur- og kirkedepartementet og ABM Utvikling under dette, som overordnet instanser på museumssektoren, er også aktører man står i kontakt med. I noen grad har en også relasjoner til det sentrale politiske miljø.

Generelt er nettverket opptatt av at grenseoppgangene mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet som sektordepartement og andre fagdepartementer er noe problematiske. Så snart man driver med en virksomhet som har med faglige spørsmål å gjøre, henvises man videre av Arbeids- og inkluderingsdepartementer. Men i andre departementer er det ikke bestandig bevissthet om at nasjonale minoriteter skal støttes.

Når det gjelder fylkeskommunale instanser synes relasjonene i hovedsak å være mer preget av konflikt enn av samarbeid. Det gjelder ikke bare museumsspørsmålet hvor en har fått en avklaring, men også i nyere utviklingsprosjekter for Finnskogen der det skogfinske nettverket erfarer å bli holdt utenfor.

2.5.6 Tilskuddsordningen og dens betydning

Det skogfinske nettverket er den organisasjon av de som i 2007 fikk grunnstøtte, som har fått minst støtte. Det gjelder både i sum over tid og det siste året. Det siste årene var imidlertid avstanden til den fremfor på lista ikke særlig stor. I 2000, første bevilgningsår fikk man 100.000 kroner. Seinere skulle den årlige bevilgning bli betydelig redusert for så å ta seg opp igjen de siste par årene. I 2007 fikk organisasjonen 250.000 kroner.

Tilskuddsordningen er som nevnt avgjørende for økonomien i organisasjonen. En mener at tilskuddet burde vært av en størrelsesorden til å dekke et årsverk. Det kunne gitt grunnlag for to 50-prosent stillinger, en for innadrettet organisasjonsbyggende virke og en med sikte på det utadrettede. Tilskuddet slik som det er i dag, oppfattes imidlertid som for lite til å drive organisasjonen tilfredsstillende.

Når det gjelder tilskuddsordningens siktemål oppleves det som noe uklart at det i regelverket sies at virksomhet for å støtte egen kultur holdes utenfor støtteordningen. ”Gruppen jobber jo for å vedlikeholde egen kultur, og det at den nasjonale organisasjonen ikke skal jobbe med det som tema, trenger avklaring.....”

2.6 Andre prosjekter

I denne delen skal vi presentere ett prosjekt fra hver av de to nasjonale minoritetene – sigøynerne (rom) og jødene – som ikke har organisasjoner som mottar grunnstøtte.

2.6.1 Falstadsenteret – Skolekonsert med klezmermusikk

Den overordna målsettingen med prosjektet er å bidra til kunnskap om jødiske minoriteter og kultur, og å skape toleranse for annerledeshet og forståelse for hvilken betydning sosiale og kulturelle rettigheter har for enkeltmennesket. En viktig målsetting var å utarbeid et pedagogisk opplegg som formidlet sammenhengen mellom Falstad og

nazismens utryddelsespolitikk overfor jøder, sigøynere og slaviske befolkningsgrupper under andre verdenskrig, og musikkens betydning for enkeltmenneskers identitet og menneskeverd. Nazismen utslettet ikke bare mennesker, men også minoritetskulturer. Falstadsenteret i samarbeid med Jødisk Museum Trondheim er initiativtakere til prosjektet.

Prosjektet var et formidlingsopplegg med 10 konserter over fem dager i ukene 36/37, med omkring 450 elever og lærere som publikum/deltagere. Konsertene var med klezmermusikk, som er østeuropeisk jødisk musikk som har likhetstrekk med folkemusikk fra Balkan og sigøynermusikk, og som det er stor internasjonal interesse for. Om konsertene samarbeidet man med Urban Tunélls Klezmerband og Luftforsvarets musikkorps (LUFT), samt skolekonserter for ungdomstrinn og folkehøgskole. I forkant av konsertene hadde man et undervisningsopplegg ved Falstad som tok omkring 3 timer. Det ble utviklet et materiell til for- og etterarbeid til denne undervisningen. Her var poenget å knytte de mange historiene fra fangene ved Falstad til kulturuttrykket Klezmermusikk.

I følge rapporten fra Falstad jobbet elevene godt med de oppgavene som de fikk, og oppgavearbeidet la grunnlag for diskusjonen i etterkant. Tilbakemeldingen fra elevene og lærerne på opplegget og konsertene var generelt gode. I følge en informant fra Falstad var det ”stor begeistring” fra elever og lærere.

Man søkte prosjektstøtteordningen til nasjonale minoriteter med 150 000 kr. i 2007, av et totalbudsjett på 350 000 kr. Det ble tildelt 25 000 kr over denne posten, altså kun 1/6 av søknadssummen. Dette, sammen med manglende støtte fra de to aktuelle fylkeskommunene (den kulturelle skolesekken), og litt redusert støtte fra Norsk kulturråd, har medført at Falstad senteret og Jødisk Museum har gått inn med en større egenandel, hhv. 50 000 kr hver fra de to arrangørene. Dessuten tok LUFT mer ansvar og gikk inn med 15 000 kr. Videre har Levanger kommune støttet prosjektet med 20 000 kr.

En har imidlertid måtte redusere prosjektet noe i omfang. I følge en informant var det bare Norsk kulturråd som fikk prosjektet helt til å passe inn i deres retningslinjer for tilskudd. Kulturrådet støttet det med 50 000 kr, mens som nevnt AID med 25 000 kr, noe som kun utgjorde 12 % av finansieringen. Informanten uttrykte da også at man ville ha gjennomført prosjektet uavhengig av støtten fra AID.

2.6.2 IAGORI – internasjonal sigøynerfestival

Den internasjonale sigøynerfestivalen ”IAGORI” har blitt arrangert i Oslo siden 1999, og årets (2007) festival er den niende i rekken. De siste syv gangene er festivalen blitt arrangert i kulturkirken Jakob. Festivalen har de seinere årene gått over tre dager, med deltagere fra mange land, herunder Ungarn, Russland, Frankrike, Bulgaria, Sverige og Norge.

Festivalen er et forum for å presentere sigøynernes (rom) kultur i Norge, og da som en motvekt til den oftest ensidige og negative skildringen som blir presentert i media, slik det heter i søknaden om støtte. Man har en kunstnerisk målsetting om å presentere det fremste innen internasjonal sigøynermusikk og dans. Siktemålet er å bryte ned de

kunstige skillelinjene mellom mennesker, mellom majoritets- og minoritetskulturer. Å motarbeide rasisme og fremmedfrykt i det flerkulturelle Norge er sentralt. Videre er likestillingsaspektet viktig.

Søkeren om midler til festivalene er Kulturforeningen Iagori i Oslo, der Raya Bielenberg er styreleder. Videre er Natasha Bielenberg oppført som arrangør av festivalen, og Kersint A Whalberg er medarbeider i Iagori.

Prosjektet er en årlig internasjonal musikk og dansefestival arrangert i Oslo. Den går over tre dager og har et betalende publikum (i følge regnskapet var billettinntektene 65 340 i 2006 og 83 490 i 2005). Man har etter hvert i større grad lagt vekt på å informere om festivalen via media, men dette har gitt blandede resultater, i følge årsrapporten for 2006. Det har vært vanskelig å nå igjennom overfor media. Festivalen samarbeider med andre festivaler, herunder spesielt med Khomor festivalen i Praha når det gjelder utvalget av artister, og med Holocaust-senteret i Oslo.

Den egenevalueringen som kommer fram i rapportene, viser til at festivalen har stor bredde med artister fra mange land, og at man har etter hvert utviklet et trofast publikum. Man er fornøyd med publikumsoppslutningen og får gode tilbakemeldinger fra publikum, understreket en informant. Problemet er igjen å få medieoppmerksomhet om festivalen. Dette er en vanskelig jobb; medieomtalen synes i stor grad å variere med om det er sentrale offentlige personer, som kronprins Håkon, som skal åpne/delta på festivalen. Et søk på ATEKST.NO viste da også at årets festival omtrent ikke er omtalt i media.

For festivalen i 2004 ble det søkt om 180 000 kr. fra prosjektstøtten til nasjonale minoriteter, det samme for 2005, til festivalen i 2006 ble det søkt om 250 000 kr., med en ekstrasøknad på 50 000 kr, mens man søkte om 300 000 kr for 2007. Tilskuddene har hhv. vært 160 000 kr, 200 000 kr, 240 000 kr og 300 000 kr, dvs. man har i stor grad fått det man har søkt om. Slik sett ser det ut til at departementet både er fornøyd med rapporteringen fra og måloppnåelsen til festivalen.

Støtten fra ordningen utgjør omkring 1/3 av inntektsgrunnlaget for festivalen. Den andre, og noe større offentlige tilskuddsposten er fra Norsk kulturråd. De resterende tilskuddene kommer fra andre offentlige (for eksempel Oslo kommune) og private (for eksempel Fritt Ord) instanser, mens billettinntektene kun utgjør pluss/minus 1/10 av inntektsgrunnlaget. Sigøynerfestivalen Iagori er følgelig helt avhengig av støtte, særlig fra det offentlige, og her utgjør prosjektstøtten til nasjonale minoriteter en viktig kilde. Ja, i følge en informant så var det omtrent ikke mulig å arrangere festivalen uten denne støtten.

2.7 Sammenfattende drøfting

2.7.1 Organisasjonsbygging

Tilskuddsordningen har helt avgjørende betydning for alle de fem organisasjonene som i 2007 fikk grunnstøtte. Alle får det meste av sine inntekter fra tilskuddet. Medlemskontingenter og litt inntekter fra salg mv. bidrar noe økonomisk, men dette er likevel marginalt sett i forhold til statstilskuddet. Herav kan man avlede at den betyr svært mye for de som får slik støtte. Det bekreftes da også av organisasjonene.

Det finnes ikke sikre tall når det gjelder personer i de fleste nasjonale minoritetsgruppene. Unntaket kan være jødene registrert som medlemmer av trossamfunn. I stortingsmeldingen om de nasjonale minoritetene (St.meld. nr. 15 (2000-2001)) opereres det imidlertid med anslag. Norske Kveners Forbund er den enkeltorganisasjon som opererer med flest medlemmer i følge stortingsmeldingen. De har rundt 700 medlemmer. Stortingsmeldingen viser til at det finnes 10.- 15.000 med kvensk bakgrunn⁵. Når det gjelder taterne/romanifolket⁶ har de tre organisasjonene til sammen anslagsvis et tilsvarende antall medlemmer som Norske Kveners Forbund. Ifølge stortingsmeldingen om de nasjonale minoritetene er det i hvert fall noen tusen med tater-/romanibakgrunn. Skogfinske Interesser i Norge er en paraplyorganisasjon bestående av ti medlemsorganisasjoner. Antall medlemskap i medlemsorganisasjonene er anslått til nærmere 3000. Disse organisasjonene, slik som en lokal turistforening, lokale historielag mv., omfatter også andre personer enn de med skogfinsk slektsbakgrunn. Organisasjonen Skogfinske Interesser i Norge legger selv ikke etniske kriterier til grunn for medlemskap eller opplutning. Det er, som navnet på organisasjonen indikerer, holdningen til og interessen og virksomheten for det skogfinske det kommer an på. I stortingsmeldingen om de nasjonale minoritetene regnes det med at det finnes flere hundre personer som identifiserer seg som skogfinner.

Alt i alt indikerer dette noe omtrentlige tallmaterialet at disse organisasjonene favner en vesentlig, men likevel begrenset andel av det totale antall personer som tilhører de nasjonale minoritetene. På grunn av usikkerheten i tallmaterialet finner vi ikke grunnlag for å vurdere om noen nasjonale minoriteter har en høyere organisasjonsgrad enn andre. Når det gjelder organisasjonenes utvikling over tid, er det heller ikke grunnlag for å

5 En helseundersøkelse gjennomført i 1989-1988 viser til at kvenene utgjør ca 25 prosent av befolkningen i Nord-Troms og Finnmark, dvs. nærmere 40.000.

6 Ikke alle tater/romani-organisasjonene opererer med "åpne/offisielle" og nøyaktige medlemsregistre. Dette kan forstås på bakgrunn av en historie med statlige overgrep og skepsis til offentlige registreringer fra dette folkets side.

gjøre bastante vurderinger om at noen har hatt en mer positiv medlemsutvikling enn andre, nettopp fordi tallgrunnlaget er så spinkelt.

Når det gjelder organisasjonsstrukturene, kan en derimot peke på både likheter og forskjeller. På det rent formelle plan synes det som om alle organisasjonene fungerer rimelig i tråd med det som er gjengs blant interesseorganisasjoner/frivillige organisasjoner. Organisasjonene har vedtekter, legger frem årsrapporter og reviderte regnskaper, har årsmøter hvor det gjerne også legges fram planer for virksomheten, og fungerer etter demokratiske spilleregler mht. valg til styrende organ.

Organisasjonsstrukturene varierer imidlertid i forhold til den tradisjonelle ”norske” modellen for medlemsorganisert frivillig virke hvor det gjerne har vært et sentralledd, evt. flere regionalledd og et antall lokallag. To av organisasjonene har en relativt utviklet lokallagsstruktur. Det skogfinske nettverket består per definisjon av medlemsorganisasjoner og har således også en relativt oversiktlig struktur. En fjerde organisasjon hadde lokallag, men gikk fra dette og over til en organisering bestående av nettverk av kontaktpersoner fordi lokallagsstrukturen var til dels vanskelig å håndtere. Den femte og sistnevnte organisasjonen har medlemmer i ulike deler av landet, men oppgir ikke å ha lokallagsstrukturer.

Ledelsesstruktur og organisasjonens bruk av lønna ansatte varierer. En organisasjon, den kvenske, har nylig utnevnt en generalsekretær og opererer med et relativt tydelig skille mellom styret og ledelsen. Her gis det også noe honorar til styremedlemmer. En annen organisasjon har organisasjonssekretær i en liten deltidsstilling. En tredje oppgir å sette av noen midler til leder og sekretær. To av organisasjonene bruker lite eller ingenting av midler til lønn. Det aller meste går til drift.

I flere av organisasjonene synes styre- og lederfunksjonen i hovedsak å falle sammen, slik det gjerne blir i små organisasjoner med mangelfullt med midler til å lønne ansatte. Dette medfører også at et fåtalls personer på toppen av organisasjonen i stor grad har en sentral rolle i det meste som foregår. Dette kan imidlertid gjøre organisasjonene relativt sårbare og avhengig av et fåtalls enkeltpersoner, slik dette demonstreres i en organisasjon der to i ledelsen ikke stiller til gjenvalg og der man således ikke søker om midler fra tilskuddsordningen i 2008. Det at lønnsmidler er relativt beskjedne medfører for alle organisasjonene at mye må gjøres gjennom frivillig innsats. Lite lønnsmidler til å administrere og koordinere den løpende virksomheten gjør også at mange av organisasjonene lettere kan være utsatt ved større endringer i rammebetingelser eller uforutsette hendelser.

Flertallet av organisasjoner med støtte fra tilskuddsordningen har slik sett vist seg levedyktige, men samtidig sårbare og avhengig av statsstøtten fra tilskuddsordningen, av frivillig innsats og er langt på vei avhengig av innsatsen til noen få ildsjeler. Både begrenset med økonomiske ressurser og en alt i alt relativt begrenset medlemsbasis er grunner til dette.

2.7.2 Aktiviteter og måloppnåelse organisasjoner med grunnstøtte

Gjennomgangen foran beskriver en mangesidig aktivitet i organisasjoner som får støtte og prosjekter som støttes. En måte å sammenfatte dette aktivitetsmønsteret på kan være å skille mellom kulturelle og sosialt relaterte aktiviteter på den ene side og interessepolitisk deltakelse og engasjement på den annen.

Når det gjelder de *kulturelle og sosialt relaterte aktivitetene*, er det viktig å ha klart for seg to forhold. For det første at de nasjonale minoritetene er ganske forskjellige når det gjelder historie, kultur og det identitetsmessige. For det andre at det innen romani-/taterfeltet er tre organisasjoner som også har sine særpreg med hensyn til hva som vektlegges. Det fremgår at det er forskjeller mellom minoriteter og mellom enkeltorganisasjoner. Det er følgelig etter vår vurdering verken hensiktsmessig eller riktig å sammenligne de ulike organisasjonene ut fra et sett av felles mål og normative kriterier. Poenget er å beskrive og vurdere aktivitetene opp mot målsettingene for ordningen om effektiv deltakelse for å styrke de nasjonale minoritetenes interesser, kultur og identitet.

Vedrørende kulturelle og sosialt relaterte aktiviteter, kan man for det første konstatere ulik bredde og tematikk i samspillet mellom organisasjon og de ulike nasjonale minoritetene. Det kan se ut som tater-/romaniorganisasjonene har den bredeste kontakten, ved at man både er opptatt av enkeltmennesker i gruppens situasjon, sosiale aktiviteter, kulturformidling, historie og språk. Aktivitetene her er blant annet støtte til enkeltpersoner med behov for hjelp for eksempel når det gjelder erstatning for overlast, sosiale, kulturelle og religiøse fellesarrangementer hvor folk fra gruppen møtes, og slektsgransking for at folk skal kunne kjenne sine røtter. Formidling av kultur gjennom konserter/arrangement, CD-er, sangbok, etablering av egne utstillings- og formidlingsaktiviteter på Glomdalsmuseet og aktivitet på andre museer, inngår også som viktige aktiviteter. Forskning på og dokumentasjon av taternes/romanifolkets nære historie i forbindelse med et forskningsrådsprosjekt har antagelig vært svært viktig. En viss, men foreløpig begrenset aktivitet på språkfeltet (romanispråket) skal også nevnes.

I den kvenske organisasjonen har fokus på språk, media, kulturformidling og kunnskapsutvikling stått sentralt. Mye skjer ved samarbeid med andre aktører, for eksempel samarbeid med Universitetet i Tromsø når det gjelder språkarbeid og forskningsformidling. Det finnes videre et eget forlag, avis og et nylig opprettet kvensk institutt som skal arbeide med kvensk språk og kultur. En satser også i forhold til barn, unge og utdanning, i stor grad knyttet til det å få kvensk/finsk språk og læremidler inn i skolene.

Når det gjelder skogfinnene, har hovedtyngden av det skogfinske nettverkets arbeid vært konsentrert om museumsutvikling, historie- og kulturbevaring. Det er nå plass et skogfinsk museum som formidler mye av medlemsorganisasjonene i nettverket sin virksomhet. Det særskilte med denne minoriteten i forhold til de andre, er at den skogfinske språkvarianten ikke lenger brukes. Språk er som kjent et hovedelement og kjennemerke i svært mange kulturer. Desto viktigere blir det for denne organisasjonen å jobbe for andre kulturbærende elementer som byggeskikker mv. Det skal dessuten skytes inn at det i forbindelse med et kartprosjekt i regi av et par av

medlemsorganisasjonene i nettverket, også er gjort og gjøres et språkarbeid når det gjelder å bevare skogfinske stedsnavn for ettertiden.

Når det gjelder *interessepolitisk deltakelse og engasjement* er det også forskjeller som særlig bunner i at hver nasjonal minoritet har sin egenart. For hver enkelt av de tre nasjonale minoritetene som får grunnstøtte, kan man imidlertid konstatere at de alle har fått noe gjennomslag på sine respektive felter.

Tater/romaniorganisasjonene har hatt et særskilt interessepolitisk siktemål rettet mot å få unnskyldning, erstatning og kompensasjon for de overgrep man som nasjonal minoritet erfarte i det forrige århundre. Spørsmål om erstatning for enkeltpersoner og kompensasjon i form av et fond for den nasjonale minoriteten har vært viktige tema for denne nasjonale minoriteten. Når det gjelder det å få offisiell unnskyldning både fra stat og Den norske kirke (jfr. Norsk Misjon blant hjemløse) for overlast og overgrep, har dette vært uttalt konkret, også i skriftlig form. Når det gjelder erstatninger/kompensasjon har man fått til noe, men ikke slik at organisasjonene er fornøyd. Oppbygging av tater/romaniutstillingen på Glomdalsmuseet blir av myndighetene også betraktet som en form for kompensasjon for kontroll- og fornorskingspolitikken (jfr. St.meld. nr. 15 (2000-2001), og tater/romaniorganisasjonene har vært medspiller i å få det på plass.

Norske Kveners Forbund har interessepolitisk lagt vekt på to hovedtema. For det første har en vært opptatt av det kvenske språket. I 2005 fikk kvensk status som eget språk. For det andre har en vært opptatt av media og oppbygging av kultur- og kunnskapsinstitusjoner, noe en også må kunne sies å ha bidratt til. Skogfinske interesser i Norge har hatt sin interessepolitiske hovedinnsats knyttet til etableringen av et selvstendig skogfinsk museum. Dette er nå opprettet. For øvrig er både kvenner og skogfinner opptatt av det som gjerne kan oppfattes som strukturell diskriminering. Kvenene er misfornøyd med at en ikke får opp en vurdering av kvenske rettigheter, slik som man har fått til når det gjelder samiske rettigheter. Skogfinnene opplever til dels å bli tilsidesatt, også i andre saker enn i museumsspørsmålet, når det gjelder prosjekter for å bevare den skogfinske kulturen.

Sammenfatningsvis registrerer vi at de nasjonale minoritetsorganisasjonene absolutt har oppnådd noe for sin gruppe både når det gjelder gjennomslag for interessepolitiske mål, og når det gjelder kulturelle og sosiale tiltak med sikte på å bevare kultur og identitet. Sett i forhold til de overordnede målsettinger for tilskuddsordningen fungerer de som interesseaktører med innflytelse. At organisasjonene selv opplever å være langt fra der man mener man burde være, er vel egentlig ikke annet enn naturlig.

2.7.3 Prosjektstøtten

Når vi i dette kapitlet har hatt hovedtyngden på de nasjonale minoritetsorganisasjonene som mottar grunnstøtte, er det fordi disse etter hvert har dannet et klart tyngdepunkt i ordningen, blant annet ved at andelen til organisasjonsstøtten har økt betydelig på bekostning av prosjektstøtten (jfr. kapittel 4). Ovenfor har vi da også sett hvordan grunnstøtten har bidratt til organisasjonsoppbygging for mottakerne, men også til aktiviteter og tiltak som har bidratt til måloppnåelse. For det sistnevnte momentet har

også prosjektstøtten vært viktig. Prosjektstøtten er jo i en forstand en mer direkte støtte til de oppgavene som skal gjøres for måloppnåelse, mens grunnstøtten utvikler redskapene (organisasjonene) slik at oppgavene kan løses på best mulig måte. Og prosjektstøtten har en videre tilnærming i det at mange typer organisasjoner kan få tilskudd, ikke bare de nasjonale minoritetsorganisasjonene med grunnstøtte, og siktemålet favner både kunnskapsformidling, dokumentasjon, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet, utvikling av samarbeid osv.

Totalt har omkring 80 prosjekt fått støtte fra tilskuddsordningen i løpet av de ni første årene. Og de prosjektene vi har fokusert på i dette kapitlet, både i de nasjonale minoritetsorganisasjonene, og et par andre, dekker hele spekteret av prosjekttyper: Vi har det mer selvhjelpspregete og dokumenterende som *Gjenforening av slekter*; vi har *Romanifolket, fra barn til voksen*, som både er selvhjelpsprega i den forstand at en vektlegger tiltak for tilrettelegging for barn av tater/romanslekt i skolen, samtidig som det også er holdnings-/kunnskapsformidlende; *Turkartprosjektet på Finnskogen* kan både sees som dokumenterende og holdnings-/kunnskapsformidlende; *utvikling av ordbøker og barnebøker på romani* er både selvhjelpende, dokumenterende og kunnskapsformidlende; *Sigøynerfestivalen IAGORI* er et kulturtiltak, men fungerer også som en viktig kunnskapsformidler og påvirker holdninger; og *Skolekonserten med Klezmermusikk*, som bidrar til å formidle kunnskap om minoriteters kulturelle rettigheter. Tross enkelte problemer med gjennomføringen, blant annet ved at ting har tatt lengre tid enn beregnet og at støtten har blitt redusert kraftig, er den gjennomgående vurderingen som kommer fram i dokumentene og i samtalene med informantene, at prosjektene har fungert bra ut fra målsettingene.

Snittstørrelsen på tilskuddene til prosjektene har vært omtrent den samme gjennom hele perioden, 50 000 kr i 1999, 63 000 kr i 2003 og 59 000 kr i 2007. Og det er varierende hvor stor andel av det man har søkt om, som man får i støtte; for noen prosjekter innvilges hele søknadsbeløpet, for andre under 10 prosent. Et omtrentlig anslag for 2006 indikerer at de prosjektene som får tilsagn, i snitt blir innvilget litt under halvparten av søknadsbeløpet. Vi har likevel ingen indikasjoner på at ikke prosjektene blir gjennomført mer eller mindre i henhold til planene. I mange tilfeller utgjør tilskuddet fra ordningen kun en del av prosjektenes inntekter. For, i motsetning til grunnstøttemottakerne har mange av prosjektene også annen økonomisk støtte ved siden av tilskudd fra ordningen. Både andre offentlige institusjoner og private aktører støtter prosjektene, noe som gjør dem mindre sårbare overfor kutt i støtten fra AID.

Slik sett vil små eller mellomstore prosjektbevilgninger kunne få en betydning langt utover den betydning bevilgningen isolert sett skulle tilsi. Selv om støtten til enkeltprosjekter som regel ikke er så stor, kan den være viktig ved at den økonomisk og tematisk kan bidra til igangsetting av strategiske initiativ. TLs skoleprosjekt og turkart i Finnskogområdet er eksempler på at det skjer. I andre sammenhenger fungerer prosjektstøtten primært som driftsstøtte for enkelttiltak.

En del av prosjektene ville nok blitt gjennomført uavhengig av støtte eller ei fra tilskuddsordningen, om enn kanskje i noe redusert form, mens for andre er støtten av avgjørende betydning. Fra departementalt hold har det også vært viktig å klargjøre om de prosjektene det er søkt midler for, faller inn under andre støtteordninger/

departement; særskilt reine kulturprosjekter er blitt vurdert til ikke å falle inn under denne ordningen (se kapittel 4).

Vi vil følgelig konkludere med at også prosjektstøtten har bidratt til å nå formålene som var satt for ordningen fra statens side. I hvor stor grad, og om resultatene står i forhold til den økonomiske innsatsen, er et vanskeligere spørsmål å besvare.

3 Organisasjonene og omgivelsene

3.1 Kort om organisasjonenes kontaktflater

Vi ba våre informanter i de fem organisasjonene som mottar grunnstøtte, om å foreta noen avkryssninger av hvordan de vurderte organisasjonens kontaktflate med myndighetene og andre aktører. Nedenfor ser vi den gjennomsnittlige kontaktene med følgende aktører.

Departementene	månedlig
Ulike medier	månedlig
Storingsrepresentanter/partigrupper	mellom månedlig og årlig
Direktorater/tilsyn/råd, ombud mm.	mellom månedlig og årlig
Stortinget/storingskomiteene	årlig
Fylkeskommunale/kommunale myndigheter	årlig

Departementene og ulike medier er de man har mest kontakt med; omkring en gang i måneden i snitt har organisasjonene kontakt med disse instansene. Når det gjelder departementene er det ikke overraskende Arbeids- og inkluderingsdepartementet som flest har kontakt med, dernest følger Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet. Et par av organisasjonene oppgir også å ha kontakt med Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet.

Når det gjelder betydningen av ulike former for myndighetskontakt, er det den direkte kontakten gjennom telefonsamtaler og møter som har størst betydning. Men også det å ha felles kontaktfora som seminarer, konferanser og lignende, og å avgi høringsuttalelser anses som å ha middels stor betydning. Å være representert i offentlige styrever, råd og utvalg har derimot mindre betydning. Det synes altså å være den minst formelle, men mest direkte kontakten som anses som mest verdifull, mens mer formell korporativ kontakt er av noe mindre betydning.

For organisasjonene er befolkningens holdninger svært viktig å påvirke. Men også det å påvirke beslutninger hos de sentrale myndighetene – statsforvaltningen og Stortinget – anses som viktig. Beslutninger i den kommunale/fylkeskommunale forvaltningen er ganske viktig å påvirke. Det er likevel slik at organisasjonenes myndighetskontakt i større grad retter seg mot sentralt nivå enn regionalt og lokalt nivå. Dette understrekes også av gjennomgangen av enkeltorganisasjonene ovenfor.

3.2 Noen vurderinger fra omgivelsene

For å belyse hvordan organisasjonene fungerer og prosjekter virker har vi gjennomført samtaler over telefon med til sammen 12 aktører som tilskuddsmottakerne agerer overfor eller har faste forbindelser med. Vi har snakket med representanter for lokallag i organisasjonene eller aktører som organisasjonene har nær samarbeidsforbindelse med i forbindelse med konkrete prosjekter. Videre har vi hatt samtaler med aktører som bruker organisasjonene og deres kompetanse som ressurs samt myndighetsrepresentanter på ulikt forvaltningsnivå. Utvelgelsen av informanter er gjort ut fra en samlet liste over aktører og kontakter satt sammen med basis i intervjuene med organisasjonene. Det ble lagt vekt på at viktige aktører for hver organisasjon var representert i utvalget.

Det framkommer at hver organisasjon og organisasjonene som gruppe innehar en bred kompetanse og at de fremmer synspunkter ut fra egen minoritets ståsted. Organisasjonene oppfattes videre som sentrale bidragsyttere i prosesser der deres kompetanse blir etterspurt og utgjør en viktig ressurs med den kunnskapen de har om egen minoritet, kultur, språk og historie. Informantene gir eksempler på hvordan alle organisasjonene utgjør en ressurs som blir brukt i lokal identitetsbygging, vern av kultur og eventuelt kulturelle objekter. Det være seg i forhold til museer og museumsutvikling, sikring av kulturminner, synliggjøring av hvordan en minoritetsgruppe har preget ulike lokalsamfunn og som bidrag til geografiske områders identitetsbygging.

Organisasjonene framstår som godt kjent innenfor sin egen minoritet og overfor direkte samarbeidspartnere, men oppfattes som lite kjent ”i storsamfunnet”. Informantenes kjennskap til organisasjonene bygger i stor grad på eget konkret arbeid med nasjonale minoritetsspørsmål og samarbeid med en eller flere av organisasjonene i den forbindelse. Det er først og fremst de minoritetene og organisasjonene de har direkte kontakt med, som de vet hva står for og hva jobber med. De har mindre kjennskap til de minoritetene eller organisasjonene de ikke har direkte samarbeid med.

Samtalene tyder på at organisasjonene samarbeider med en rekke aktører. Det kan både gjelde lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Tyngdepunktet og vektleggingen for hver organisasjon kan variere. Som også intervjuene med romani/taterorganisasjonene gjenspeiler, kan det se ut til at det er en viss arbeidsdeling mellom de tre organisasjonene i form av hvordan de arbeider og fokuset de har for arbeidet lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

I de fleste samtalene kom det fram en sterk sympati for viktigheten av det arbeidet organisasjonene driver. Dette gjelder også aktører fra myndighetssiden. Likevel oppfattes ikke organisasjonene å ha god nok gjennomslagskraft overfor myndighetene. Det vises blant annet til at dette kan skyldes at det skorter på ressurser til å følge opp vedtak fra myndighetenes side, at organisasjonene ikke blir trukket inn i prosesser til rett tid og mangel på legitimitet hos myndighetene for særegne krav mv. Det sistnevnte kan knyttes til det at organisasjonene oppfattes som ikke å være godt nok kjent slik at det arbeidet de driver og kunnskapen de besitter ikke nødvendigvis når ut til å påvirke holdninger i majoritetssamfunnet.

Organisasjonene oppfattes å ha en viktig rolle som vaktbikkjer for å få til endring, i å få synliggjort og utnytte den kunnskapen og kompetansen som organisasjonene besitter om egen minoritet, samt ved den forankringen organisasjonene har blant personer innenfor egen minoriteten.

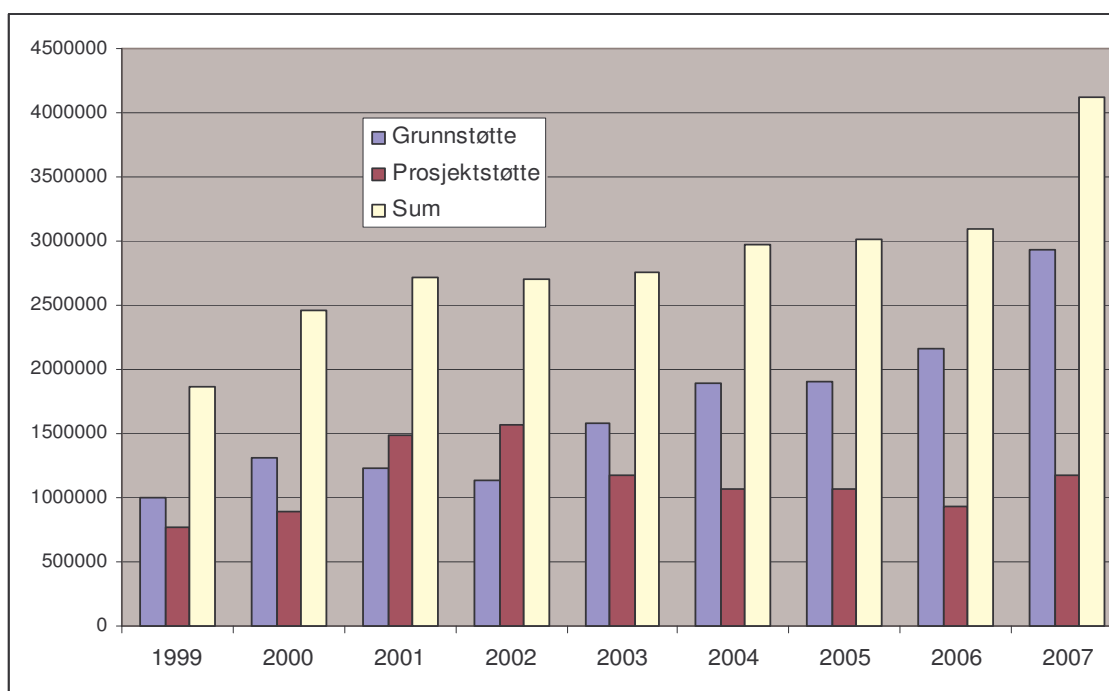
I konkret samarbeid med organisasjonene oppfatter flere det slik at det har vært konflikter innad i noen miljøer og at dette har gjort arbeidet mer tidkrevende. Dette hevedes imidlertid at dette har bedret seg. På den andre siden anses det generelt sett som positivt at organisasjonene er tydelige i synspunktene de målbærer. Dette for å få gjennomslag. Endring skjer imidlertid ikke alltid raskt. Det oppfattes slik at en større åpenhet for skrittvis løøsninger i noen sammenhenger kunne være ønskelig.

4 Forvaltningen av ordningen

I dette kapitlet skal vi se på forvaltningen av tilskuddsordningen. Først skal vi med figurer og tabeller presentere fordelingsstrukturen og endringer i denne for de ni årene ordningen har vært virksom, dernest drøfte forvaltnings- og tildelingspraksisen, så diskutere noen grenseflater og problemstillinger, for til slutt å drøfte departementets, herunder Same- og minoritetspolitisk avdeling (SAMI), rolle blant annet i relasjon til Europarådets rammekonvensjon.

4.1 Fordelingsstruktur og endringer

Tilskuddsordningen startet opp i 1999. Nedenfor ser vi fordelingen av støtten fra 1999 og framover.

Figur 1: Fordelingen av støtte i ordningen fra oppstarten. Kroner⁷

Figuren viser at det har vært en økning i støtten både absolutt og relativt: fra 1 859 200 kr i 1999 til 4 115 000 kr i 2007.⁸ Det har følgelig vært en fordobling i støtteomfanget i

⁷ Noen av årene er det en liten del som også har gått til andre formål, men denne andelen er ikke presentert i figuren.

de ni første årene. Og vi ser at spranget har vært særlig markant fra 2006 til 2007, da tildelingen økte med én million kr. Veksten synes imidlertid å ha flatet ut; i følge budsjettproposjonen for AID foreslås det å bevilge 4 300 000 kr til tilskuddsordningen for 2008 (St. prp. nr. 1 (2007-2008): Kap. 670 Nasjonale minoriteter). Totalt er det tildelt omkring 26 millioner kr i ordningen. Vi ser videre at det har vært en klar økning i andelen til grunnstøtte på bekostning av prosjektstøtten. I tabellen nedenfor ser vi fordelingen av grunnstøtte på de ulike organisasjonene.

Tabell 1: *Fordeling av grunnstøtte fra oppstarten av støtteordningen. I tusen kroner*

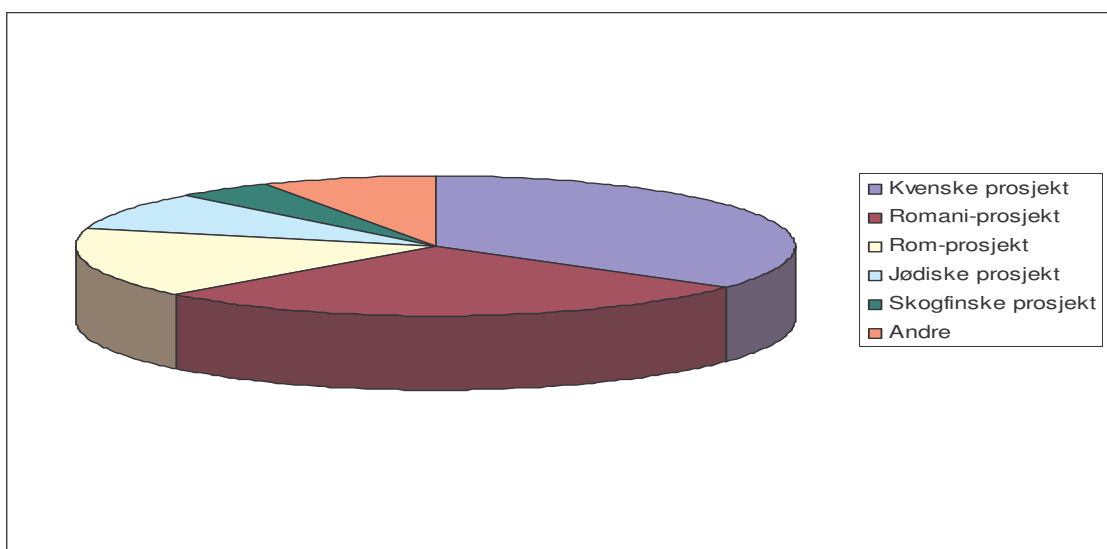
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	SUM
Taternes Landsforening (før Romanifolkets landsforening)	400	575	415	340	440	450	470	470	500	4060
Norske Kveners Forbund	600	600	640	665	745	900	930	950	1235	7265
Skogfinske interesser i Norge	0	100	100	0	50	30	50	100	250	680
Stiftelsen Roma/foreningen Roma	0	35	70	75	50	100	210	210	275	1025
Landsorganisasjonen for Romanifolket	0	0	0	50	150	217	245	433	675	1770
Stiftelsen romanifolket/taterne	0	0	0	0	150 ⁹	0	0	0	0	150
Sum	1000	1310	1225	1130	1585	1697	1905	2163	2935	14950

Vi ser at det er seks organisasjoner som har fått grunnstøtte siden 1999, og fem av disse har alle hatt en relativt stabil støtte de siste fire årene. Norske Kveners Forbund har blitt tildelt støtte siden oppstart (de fikk også støtte før ordningen ble etablert) og har hatt en relativt betydelig vekst, mens realveksten for TL (tidligere RFL), som også har fått støtte hele veien, har tilnærma vært lik null. Dette skyldes blant annet det at det har kommet til andre organisasjoner for romanifolket, og at en har foretatt en viss omfordeling mellom disse; som minoritetsgrupper har kvenene og romanifolket samlet sett omtrent fått likt. Skogfinnene får også organisasjonsstøtte, men her er

8 Det er verdt å merke seg at det for 1999 ble satt av 2,5 millioner kr, men i følge de oversiktene vi har fått fra departementet, så ble ikke hele beløpet bevilget dette året. I 2007 ble det satt av 4 220 000 kr over post 70 – Tilskudd til nasjonale minoriteter – viser det salderte budsjettet.

9 Stiftelsen romanifolket/taterne er en overbygning for ulike organisasjoner som jobber med erstatningsspørsmål for taterne/romani. De fikk også 150 000 kr i 2002, men da som prosjektstøtte.

beløpene små (sjøl om det var en kraftig vekst i 2007). Det finnes ingen organisasjoner som representerer sigøynere (rom) og jødene, som får grunnstøtte.¹⁰ Den Norske Romforeningen har søkt om grunnstøtte, men fått avslag. De fikk imidlertid 50 000 kr i prosjektstøtte i 2005 for å bygge opp foreningen. Det er dessuten flere aktører som kan knyttes til den kvenske minoriteten (Kvenlandsforbundet, Finskforbundet) og romanifolket/taterne (Romani Council Union, Nordisk Romaniråd), som har søkt om grunnstøtte, men fått avslag, enten fordi søknadene har vært mangelfulle eller fordi de ikke oppfyller kriteriene (se nedenunder).

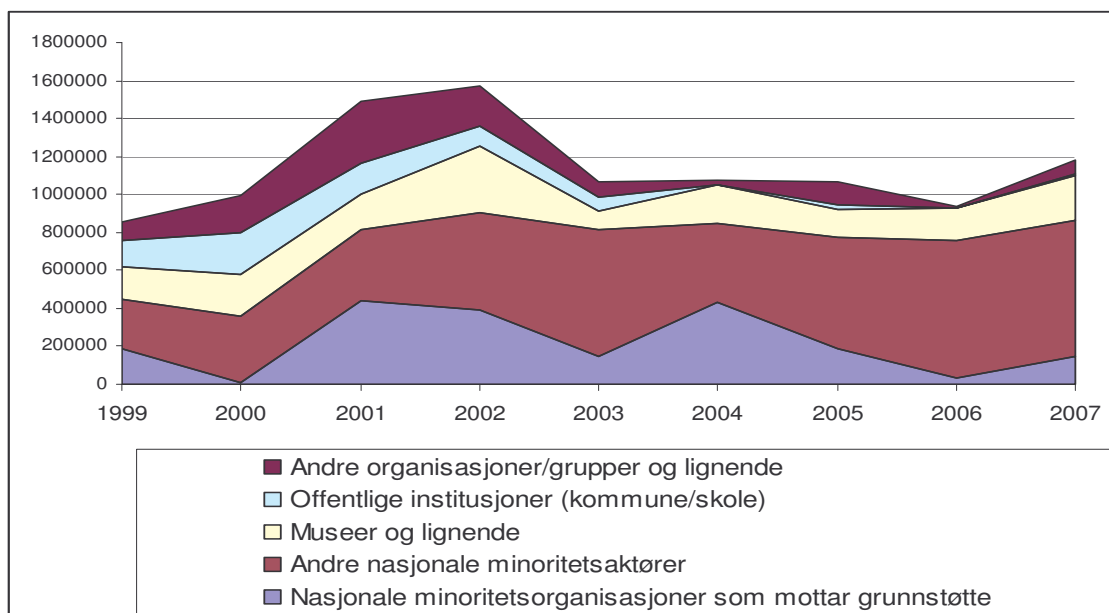

Figur 2: *Fordeling av prosjektstøtte for hele støtteperioden fordelt på nasjonal minoritet.*

Når det gjelder prosjektstøtten, er en litt større andel gått til kvenske prosjekter enn til romani-/taterprosjekter. Dernest følger andelen til prosjekter som kan knyttes til sigøynere (rom), og så andelen til prosjekter som kan relateres til jødene og skogfinnene (jfr. figuren ovenfor). Kvenene og romanifolket/taterne er altså de to gruppene som har fått klart mest fra tilskuddsordningen, både av grunn- og prosjektstøtte. Nedenfor har vi foretatt en inndeling av prosjektene ut fra type organisasjon som har fått tilskudd, for å se om det har skjedd endringer av vesentlig art i løpet av de tilskuddsperioden.¹¹

¹⁰ Jødene som trossamfunn (mosaisk) får imidlertid støtte over Kirkedepartementets budsjett.

¹¹ Det var ikke alltid helt entydig hvilken kategori prosjektene falt inn under, men for å beskrive tendenser i fordelinger gir figuren interessant informasjon.

Figur 3: Fordeling av prosjektstøtte på ulike typer aktører. I kroner.

Her ser vi at prosjekter fra offentlige aktører etter hvert forsvinner ut av porteføljen¹², og at prosjekter knyttet til andre organisasjoner har hatt en viss nedgang. Omfanget av prosjektstøtte til de nasjonale minoritetsorganisasjonene som mottar grunnstøtte, synes dessuten å være på et litt lavere nivå de siste årene enn for årene før. Prosjektstøtten til andre nasjonale minoritetsaktører har imidlertid økt. Snittstørrelsen på prosjektene har som nevnt vært lik gjennom hele perioden.

4.2 Forvaltnings- og tildelingspraksis

Ovenfor viste vi at det har skjedd endringer i tildelingsstrukturen i de ni årene som ordningen har vært virksom: - støtten har relativt sett økt, - en større andel har gått til grunnstøtte i forhold til prosjektstøtte, - prosjektstøtten til enkeltprosjekter har i snitt vært rimelig stabil, men mer av prosjektstøtten har gått til andre aktører med bakgrunn i nasjonale minoriteter, enn de som mottar grunnstøtte, mens støtten til prosjekter i regi av offentlige aktører har forsvunnet ut av ordningen.

Som vi skal se nedenfor er disse endringene i tildelingsstrukturen i all hovedsak villet fra departementets side. Når det gjelder selve kriteriene for tilskuddsordningene, slik de kommer til uttrykk i rundskrivet i 1999 og i 2007, er det imidlertid få endringer. For prosjektstøtten er ”dokumentasjon av kvinners stilling blant nasjonale minoriteter” lagt

¹² Her er for eksempel Dronning Mauds Minne som er en privat stiftelse, kategorisert under ”Museer og lignende”, sjøl om skolen er tilnærma 100 prosent finansiert av det offentlige og har samarbeid med Høgskolen i Sør-Trøndelag, også om det aktuelle prosjektet

til som type prosjekt det kan søkes midler til, mens for grunnstøtten er følgende lagt til i tildelingskriteriene: ”Medlemsbaserte organisasjoner vil bli prioritert ved søknadsbehandling”.

Når vi går nærmere inn på departementets årlige begrunnelser for tilskudd, trer imidlertid endringstendensene klart fram:

- Endringen der andelen som går til grunnstøtte øker på bekostning av andelen til prosjektstøtte, er i tråd med de generelle politiske føringer som ligger både i Sem-erklæringen (BondevikII-regjeringen) og i Soria Moria-erklæringen (StoltenbergII-regjeringen). I notatet fra SAMI i forbindelse med tildelingen i 2003 heter det ”Vi vil dermed ved årets behandling prioritere grunnstøtte til organisasjonene foran søknad om prosjektstøtte”. Og i tilsvarende notat for 2004-tildelingene refereres det eksplisitt til Sem-erklæringen, der det står: ”en større del av offentlige midler til frivillige organisasjoner skal være driftsmidler i stedet for prosjektstøtte, slik at forutsigbarhet og kontinuitet sikres”. Og i 2006 til Soria Moria, der regjeringen vil ”respekttere organisasjonenes egenart ved å redusere bruken av prosjektmidler. En større andel av tilskuddsmidlene skal tildeles i form av frie midler”. Men også uavhengig av de overordna politiske føringene har det vært et mål at ordningen skal bidra til å bygge interesseorganisasjoner for de ulike nasjonale minoritetene som kan være talerør inn til myndighetene. ”De får penger for å kritisere oss,” hevdet en informant i departementet. Eller som ”telefonpenger” for å kunne ringe departementet, slik noen fra minoritetsfeltet så det.
- I tråd med denne vektleggingen har det etter hvert utviklet seg et underliggende premiss om at grunnstøtttemottakernes aktiviteter og tiltak i hovedsak skal finansieres av grunnstøtten og ikke prosjektstøtten.
- Etter hvert har også prosjektstøtte til offentlige institusjoner blitt nedprioritert. I vurderingen av tildelingen for 2003, blir følgende brukt som begrunnelse for å avslå Nordreisa kommunes søknad på 300 000 kr: ”Avdelingen finner det ikke riktig å bruke begrensede midler til nasjonale minoriteter til finansiering av kommunale prosjektstillinger”. Og i 2006 blir det understreket at søknader fra offentlige instanser (kommuner/fylkeskommuner) vil bli nedprioritert. Kommuner og fylkeskommuner er likevel fortsatt inkludert som søknadsberettiget i følge rundskrivet om ordningen fra 2007.
- Som en del av tildelingskriteriet for grunnstøtte, understrekes det at virksomheter som primært har som siktemål å vedlikeholde egen kultur eller har form av religiøse aktiviteter, ikke vil få grunnstøtte over denne tilskuddsordningen. Reine kulturtiltak vil heller ikke bli prioritert innen prosjektstøtten, men henvises til andre støtteordninger. Etableringen av Romanifolkets/Taternes kulturfond blir her trukket fram som viktig av informantene i departementet; mange av kulturtiltakene vil kunne få støtte fra fondet fra 2008. Denne vurderingen understøttes igjen av at hovedsiktemålet med ordningen er å bygge opp stabile interesseorganisasjoner; AID har ikke kompetanse på kultur, slik en informant i departementet så det. Og dette har vært en bevisst spissing av ordningen siden oppstarten, la han til.

- I 2007 ble dessuten Skogfinske interesser i Norge spesielt prioritert med en økning i grunnstøtten fra 100 000 til 250 000 kr etter pålegg fra Stortinget.
- Med et relativt beskjedent utgangspunkt har omfanget av tilskuddsordningen vokst. Det var særlig ett år (i 2007) at støtten økte betraktelig, noe som skyldtes et politisk ønske om å øke omfanget av tilskuddsordningen (de resterende årene har veksten ligget litt over prisveksten). Dette, sammen med dreiningen over mot grunnstøtte, har gitt en bedre mulighet for å videreutvikle minoritetsorganisasjonene. En slik utvikling er i tråd med de politiske føringene. I den forbindelse bør vi imidlertid også nevne at Europarådets rammekonvensjon har fungert som en pådriver overfor de sentrale norske myndighetene når det gjelder etableringen av tilskuddsordningen og økningen av omfanget av denne.

4.3 Grenseflater og problemstillinger i forvaltningen av ordningen

Ordningsens kriterier gir retningslinjer for hvilke organisasjoner som faller inn under støtteordningen. Når det gjelder grunnstøtten er det viktig at denne gis til organisasjoner som har basis i en nasjonal minoritet, er medlemsbasert, har et valgt styre og vedtekter, samt kan legge fram årsrapporter og regnskap. Særskilt regelen om at organisasjonen skal ha eksistert i minst 12 måneder og følgelig må kunne legge fram en formell årsrapport, praktiseres strengt. For departementet er det viktig at ikke tilskuddsordningen bidrar til en organisasjonsmessig oppflising på feltet. Dessuten vektlegges det at organisasjonene i stor grad jobber utad, som en interesseorganisasjon overfor offentligheten generelt og myndighetene spesielt. Informantene i departementet understreket at ordningen var en bevisst premiering av det interessepolitiske arbeidet til organisasjonene. Det er det som er formålet med ordningen, som det ble uttrykt. Og igjen ble det understreket at kulturprosjekter er Kultur- og kirkedepartementets (KKD) sak. Tross de klare kriterier for hvem som faller inn under ordningens grunnstøttedel, ble det også poengtert at det var relativt lett å komme inn i ordningen, men en høy terskel for å bli kastet ut.

Et interessant eksempel som trekker opp denne grensen, er avslaget på Finskforbundet i Norge sin søknad om grunnstøtte for 2007. For det første ble det vektlagt at man ikke fant holdepunkter for at ”norskfinsk” var en egen nasjonal minoritet og ikke kun alternativ betegnelse for ”kvener”. Dessuten anses formålene i vedtektene til organisasjonen uklare i forhold til om man jobber internt for ivareta norskfinks kultur eller utad mot offentligheten og myndighetene for å ivareta de norskfinske interessene. Organisasjonens aktiviteter klargjør heller ikke dette: ”Vi finner samtidig at Finskforbundet fram til i dag i liten grad har vært en organisasjon som arbeider for å ivareta minoritetspolitiske interesser i forhold til myndighetene, vurdert ut fra de aktivitetene som har vært gjennomført”, skriver departementet i avslagsbrevet.

Foreningen Roma, som har blitt inkludert i ordningen, utgjør også et grensetilfelle, siden dette er en forening som er en del av pinsebevegelsen og har et kristent formål, ved siden av det etnopolitiske formålet i forhold til romanifolket. Her har det vært viktig

for departementet at støtten kun skal gå til foreningens etnopolitiske formål, og at foreningen trekker en grenselinjen mellom disse to aktivitetsområdene.

Også støtten til Skogfinske interesser i Norge blir problematisert all den tid den er en paraplyorganisasjon for ulike typer aktører, og ikke er en medlemsbasert organisasjon i tradisjonell forstand. For eksempel er det et spørsmålet om hvorvidt medlemmene i en turistforening med rimelighet kan sies å tilhøre en skogfinsk interesseorganisasjon, eller hvorvidt et museum kan sies å være en medlemsorganisasjon. På den andre siden er det den eneste organisasjonen som representerer skogfinnene. Det refereres også her til Soria Moria-erklæringen som vektlegger å tilpasse tilskuddsordninger til nye organisasjoner, organisasjonsformer og ad hoc engasjement. Og som vi så økte tilskuddet til Skogfinske Interesser i Norge betydelig i 2007 som følge av Stortingets involvering.

Fra departementets side ønsker man følgelig å være å fleksible og gi spillerom til organisasjonene på feltet, siden mange av disse grupperingene har liten tradisjon for å organisere seg i form av frivillige, medlemsbaserte og demokratiske organisasjoner. Det er ikke tiden for være streng, som en informant i departementet uttrykte det.

Men hvordan foretas grunnstøttefordelingen mellom de organisasjonene som faller inn under ordningen? Denne fordelingen synes i mindre grad å være basert på klare kriterier, og mer på kvalitative vurderinger. Hovedvurderingen er knyttet til hvorvidt organisasjonene med legitimitet og på en rimelig profesjonell måte kan sies å representere interessene til en nasjonal minoritet overfor myndighetene. Aktivitet i organisasjonen, bredde (antall aktive på møter og lignende) og nedslagfelt (spredning og antall lokallag) spiller her inn. Dessuten følger en til en viss grad opp tidligere tildelinger, med en økning tilsvarende prisveksten, for å sikre forutsigbarhet, noe som også medfører at organisasjonens alder virker inn på tildelingene. Ut fra dette er det Norske Kveners Forbund som har kommet best ut. Men også det at organisasjonen anses som den mest formelle organisasjon, som med legitimitet taler på vegne av kvenene, er her viktig. Nå finnes det som nevnt flere organisasjoner på kvensk side som ikke får støtte. Hovedgrunnen for avslaget til for eksempel Finskeforbundet var som nevnt at forbundet ikke framstod klart nok som interesseorganisasjon for kvenene.

Det synes også å være en viss utjevning mellom de nasjonale minoritetene, der særskilt andelen fordelt mellom kvenene og romani/taterne er rimelig stabil siden dette er de to største og best organiserte minoritetene. Dette er én av grunnene til at støtten til den organisasjonen som tidligst mottok støtte blant taterne/romanifolket, TL (tidligere RFL), ikke har hatt samme vekst som for eksempel Norske Kveners Forbund, siden det har kommet til flere støtteverdige organisasjoner blant taterne/romanifolket. En av disse er LOR, som til dels har en etablert organisasjonsstruktur (medlemmer – lokallag – styre – årsmøte), og som har hatt kraftigst vekst i støtten de siste årene.

Når det gjelder prosjektstøtten er det flere grunner for avslag: - søknaden er ikke tilfredsstillende utfylt, - offentlige institusjoner er ikke prioritert (se ovenfor) og - prosjekter faller inn under andre støtteordninger/andre departement. Hovedgrunnen er likevel søknadens kvalitet. Søknadene blir rangert etter kvalitetsmessige kriterier og dette er styrende både for hvem som får støtte og hvor mye de skal få i støtte. Samtidig er punktet som omhandler søknadens tilhørighet, sentralt. Fra departementalt hold

ønsker man å spisse tilskuddsordningen og klargjøre bedre grenseoppgangen i forhold til andre typer tilskuddsordninger/prosjekter som faller inn under andre departements ansvarsområde.

Noen unntak finnes, blant annet den omfattende årlige støtten til sigøynerfestivalen IAGORI. Dette kan sees som kulturstøtte, men støtten blir begrunna ut fra at det ikke gis grunnstøtte til noen rom-/sigøynerorganisasjon, samtidig som festivalen er en god anledning til å vise sigøyner-kultur på en positiv måte. Andre grensetilfeller er støtten til Ruijan Kaiku som er en kvensk avis, og til Ruija forlag og utgivelse av kvenske bøker. Her er det en grensedragning i forhold til KKDs/Kulturrådets ulike støtteformer. En informant i AID hevdet at støtte til selve forlagsdriften, og for så vidt avisen, kunne sees som institusjonsbygging, og følgelig falt inn under tilskuddsordningen til nasjonale minoriteter, mens støtte til utgivelse av bøker var mer problematisk.

4.4 Departementets/SAMIs rolle

4.1.1 Et påtrykk fra Europarådets rammekonvensjon

Som nevnt innledningsvis kan etableringen av tilskuddsordningen direkte knyttes Norges ratifisering av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Ja, i følge flere av våre informanter blant de nasjonale minoritetene ville en slik ordning aldri blitt etablert uten presset fra Rammekonvensjonen. Informantene i departementet er ikke uenig i dette. Det blir også referert til stortingsmeldingene *Om nasjonale minoriteter* (St.meld. nr. 15 (2000-2001)), som kom som en oppfølging av ratifiseringen av Rammekonvensjonen. Meldingen kom etter at tilskuddsordningen hadde blitt etablert, men kan sees som en ytterligere institusjonalisering av tilskuddsordningens grunnlag.

I konkrete tilskuddsaker kan vi dessuten også se Europarådets innvirkning. Den økte støtten til kvenene i 2003 blir konkret knytta til en rapportering fra Europarådet, der man påpeker at støtten kvenene får ikke synes å stå i forhold til behovene og den antatte størrelsen på denne minoriteten. I Europarådets ministerkomité sin uttalelse til Norges andre rapport fra 2005 om gjennomføringa av Rammekonvensjonen, ble det blant annet anbefalt å synliggjøre de nasjonale minoritetenes kultur og styrke kvensk språk, samt å utvikle datagrunnlaget om de nasjonale minoritetene. Og i statsbudsjettet for 2008 står det at Norske Kveners Forbund har uttrykt ønske om å bedre statistikkgrunnlaget for bruken av kvensk språk og antall kvener, og at Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil bidra med å finansiere et prosjekt (St.prp. nr. 1 (2007-2008)).

4.1.2 Departementet som ombudsmann, koordinator og tilskuddsforvalter

AID skal fungere som et kontaktpunkt inn i forvaltningen for de nasjonale minoritetene. De skal bidra til en helhetlig politikk mellom ulike sektorer og nivå i forvaltningen. AID har et samordningsansvar for statlig politikk som berører de nasjonale minoritetene. I den forbindelse er det tverrdepartementale samordningsutvalget for nasjonale minoriteter viktig. Dette utvalget brukes blant annet i forbindelse med møter i

Europarådet. En annen gruppe er *Samarbeidsgruppe nasjonale minoriteter - kultur*. Denne har primært bestått av AID, KKD, ABM-utvikling, Norsk Kulturråd, og Riksantikvaren. Gruppen jobber med å bedre samordningen og informasjonsflyten mellom statlige aktører som jobber med kulturpolitikk overfor nasjonale minoriteter.

Dessuten er det etablert et kontaktforum mellom minoritetene og sentrale myndigheter etter oppfordring fra Europarådet. Dette forumet synes imidlertid ikke å ha fungert særlig godt; det er ikke nødvendigvis så mye fellesinteresser mellom de nasjonale minoritetene, og ingen av deltagerne har vært fornøyde, i følge en informant i departementet. Dette er også den gjengse oppfatningen blant informantene fra organisasjonene.

En annen møteplass har de siste årene vært i forbindelse med etableringen av stiftelsen Romanifolkets kulturfond. Og i 2006 ble det arrangert en minikonferanse om forskning på nasjonale minoriteter. I tillegg er departementet åpne for møter med nasjonale minoritetsaktører som tar kontakt.

Sjøl om AID har et samordningsansvar, understrekes også prinsippet om departementenes sektoransvar. Blant annet er ansvaret for tiltak for de nasjonale minoritetenes kultur og språk hovedsakelig lagt til KKD, med de underliggende organene ABM-utvikling (museum og lignende) og Norsk kulturrådet (avis, publikasjoner og lignende). Riksantikvaren, som er underlagt MD, har ansvar for tiltak innen kulturminneområdet, og Kunnskapsdepartementet (KD) for skolens opplæring. I 2007 ble det bevilget omkring 30 millioner kroner til formålet nasjonale minoriteter fra de tre departementene AID, KKD og KD (se St.prp. 1 (2007-2008), resultatområde 8 Nasjonale minoriteter).

Av disse gikk 4,22 millioner kroner til tilskuddsordningen som her evalueres. I forbindelse med ordningen har man årlige bilaterale møter med grunnstøttmottakerne i forkant av bevilgningen. I følge informantene i departementene fungerer disse bra. I det hele tatt ser det ut til at bilaterale møter i forhold til de enkelte nasjonale minoritetene fungerer bedre enn fellesmøter. Fra feltet er hovedinntrykket at man er rimelig tilfreds med AIDs forvaltningen av ordningen, sjøl om det også kommer fram kritiske kommentarer. Flere informanter trekker fram som positivt at AID/SAMI besitter tilstrekkelig kunnskap om nasjonale minoriteter. Det er likevel slik at når man forholder seg til prinsippet om departementenes sektoransvar, og anviser faglige tiltak og prosjekter til de aktuelle fagdepartement, kan dette medføre problemer all den tid disse departementene ikke har den nødvendige kunnskapen om nasjonale minoriteter. Kvaliteten på kontakten handler også mye om personlige relasjoner mellom ansatte i departementet og de enkelte organisasjonene, og her varierer vurderingen noe. Et forhold ved forvaltningen av ordningen som sees som unødvendig byråkratiserende, er kravet om rapportering to ganger i året. Også det at utbetalingen kommer så sent som i mars det aktuelle året, nevnes som et problem. Og som nevnt er størrelsen på tilskuddsbeløpene for lave i følge flere av organisasjonene. Det blir også trukket fram at man har for lite gjennomslag i saker som angår en selv, men dette blir gjeldende i stor grad det politiske nivået, og ikke forvaltningen.

AIDs rolle som kontaktpunkt innebærer følgelig at man dels er en koordinator – har et samordningsansvar – for feltet nasjonale minoriteter, og at man dels er en form for

ombudsmann for de nasjonale minoritetene overfor resten av forvaltningen. En informant i departementet ville likevel avvise påstanden om de var de nasjonale minoritetenes forlengede arm. Han understreket imidlertid at det var viktig for SAMI å påse at saker som omhandlet de nasjonale minoritetene, ble behandlet skikkelig; at man var "et lite gnagsår", som han uttrykte det.

5 Oppsummerende drøfting

5.1 Organisasjonsbygging og måloppnåelse

Hovedmålsettingen med denne tilskuddsordningen er å styrke organisasjonsnivået med sikte på effektivt å fremme de nasjonale minoritetenes interesser. La oss på bakgrunn av hovedfunn i gjennomgangen drøfte noen av de problemstillinger som dette reiser sett ut fra organisasjonenes ståsted.

For det første må man absolutt kunne si at blant flere av de nasjonale minoritetene har tilskuddsordningen bidratt til å styrke organisasjoner som målbærer disse gruppens interesser. Disse organisasjonene gjør et arbeid for å fremme sine interesser på sine forskjellige og prioriterte områder. Dette gjøres på ulikt vis. Dels ved innspill rettet mot myndighetene, og dels ved samarbeid med sentrale myndigheter i konkrete saker. Eksempler på et slikt område er tater-/romaniorganisasjonenes arbeid i forhold til en egen utstilling på Glomdalsmuseet og deres innsats for å få på plass et kulturfond. Også etableringen av Kvensk institutt kan trekkes fram her. I enkelte saker trykkes det dessuten på via Europarådets komité for å forsøke å vinne gjennomslag.

Ikke alle nasjonale minoriteter har formaliserte interesseorganisasjoner som får grunntilskudd. Det gjelder for det første jødene på grunn av deres religiøse forankring og den støtte de derfor får via tilskudd til trossamfunn. Det gjelder for det andre sigøynene (rom), som det antagelig ikke er særlig mange i landet, og som i liten grad har organisert seg i tråd med ordningens krav. Selv om disse gruppene får prosjekttilskudd fra AID eller andre former for støtte, må en kunne reise spørsmål om deres hensyn da blir tilstrekkelig ivaretatt. Dette er ikke et tema vi har kunnet gå særlig inn på i denne evalueringen. Spørsmålet bør likevel kunne diskuteres.

En formell interesseorganisasjon med en sentral instans (styre/administrasjon) har normalt oppmerksomheten rettet i to retninger: innad mot den gruppen av mennesker de jobber for og utad mot myndigheter og andre aktører. De to retningene bør fortrinnsvis henge sammen ved at det er kontakter og drøftinger innad mot gruppen som bestemmer hvordan man arbeider utad.

Organisasjonenes forankring i egen gruppe gjennom (i) formalisert organisasjonsstruktur eller ved (ii) andre aktiviteter og møteplasser skjer på ulike måter. Hver organisasjon har sin måte å gjøre dette på. I enkelte organisasjoner er lokallagene eller medlemsorganisasjonene representert i styret, i andre velges styret på årsmøtet ut fra innstilling fra en valgkomité. Dessuten har organisasjonene mindre formaliserte kontaktpunkter og møtearenaer der synspunkter fremmes. Slike arenaer må betraktes som viktige møtepunkter, ved siden av de formelle arenaene som styre- og årsmøter hvor gjerne relativt få er til stede. Etersom det er de nasjonale minoritetenes kulturelle, sosiale og til dels religiøse egenart som er grunnlaget for organisasjonenes eksistens, må disse andre møtepunktene og kontaktformene tillegges en betydelig vekt. Taternes Landsorganisasjon oppgir for eksempel å ha et telefonnettverk der informasjon spres

raskt. Sommerstevner, samlinger og andre arrangementer i regi av for eksempel tater/romanigrupperinger må en anta også fungerer som viktige møteplasser. Det skogfinske nettverket holdt også folkemøter og det er gitt uttrykk for at medlemsorganisasjonene har stått sammen om det som har vært hovedsaken, et selvstendig skogfinsk museum.

En begrensa rekruttering til styreposisjoner kan være problematisk ut fra hensyn til kontinuitet. En organisasjon blir sårbar om det er noen få "ildsjeler" som driver det meste. Foreningen Roma er et eksempel på akkurat dette. Når sentrale nøkkelpersoner ikke lenger kan stille opp i ledelsen på samme måte som før, synes organisasjonen, i hvert fall som interesseorganisasjon til dels å falle fra hverandre.

Den informasjon som har kommet frem under evalueringen, tyder likevel ikke på at det har vært store uenigheter om interessepolitiske valg/strategier. Her må det tas det forbehold at det som i antagelig enhver annen organisasjon vil kunne være ulike meningsfløyer. Men det er ikke gitt at dette kan avdekkes i en tross alt avgrenset evaluering.

Generelt synes det særlig å være mot sentrale myndigheter at de nasjonale minoritetenes utadrettede kontaktmønster retter seg. Et par av organisasjonene gir uttrykk for mangelfull/problematisk kommunikasjon når det gjelder å kontakten mot fylkesnivået.

Når det gjelder måloppnåelse i betydning av å utvikle den kulturelle, sosiale, økonomiske egenart, har man oppnådd en god del utover det å bygge organisasjoner – noe som har en identitetsmessig egenverdi. Det gjøres en del arbeid med dokumentasjon, informasjon og formidling om de nasjonale minoritetenes egenart og kulturelementer. Enkelte av organisasjonene jobber mot skolen for å styrke de unges muligheter for å ta vare på sin kulturelle egenart. Når det gjelder institusjoner og aktiviteter knyttet til kultur og kunnskap, har flere initiativ vært viktige for etablering av varige virksomheter. Det gjelder både for kvener, skogfinner og tater/romanifolket. Interessepolitisk arbeid rettet mot det som oppfattes som diskriminerende atferd, er også et viktig felt. For tater/romanifolket har mye innsats blitt lagt ned i forhold til det å få oppreisning – som folk og som enkeltindivider. I tillegg kommer utfordringer knyttet til dagsaktuelle situasjoner, for eksempel knyttet til reising og levemåte (for eksempel problemer man kan oppleve på campingplasser). Det skogfinske miljøet og kvenene gir uttrykk for å møte ulike former for strukturell diskriminering fra det offentliges side, og som de på ulike vis arbeider med.

5.2 Om tilskuddsordningens overordnede fokus.

Bakgrunnen for den statlige tilskuddsordningen for nasjonale minoriteter finner vi i den europeiske rammekonvensjonens artikkel 15. Det handler om at staten skal skape de nødvendige forutsetninger for de nasjonale minoritetenes effektive deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv, særlig i saker som gjelder dem selv. I dette ligger i bunn et todelt perspektiv. For det første et *innholdsperspektiv* i den forstand at det handler om å bidra til at de nasjonale minoritetene skal kunne bevare og utvikle sin egenart i kulturell, sosial og økonomisk forstand. For det andre et *interessepolitisk perspektiv* ved at staten legger til rette for at de nasjonale minoritetene skal kunne

engasjere seg i samfunnet, særlig for egne saker. Sett ut fra de nasjonale minoritetenes ståsted, må man kunne si at innholdsperspektivet er hovedsaken, mens det interessepolitiske perspektivet er et virkemiddel for å oppnå hovedmålet om å styrke de nasjonale minoritetene. Her skal det legges til at sett ut fra medvirknings- og demokratispekter, har også det interessepolitiske en egenverdi, men hvor høyt denne deltakelsen faktisk verdsettes vil være betinget av at en oppnår noe.

Tilskuddsordningen slik det kommer frem av formålene, tilkjenner at hovedvekten sett fra statlig side ligger på det interessepolitiske. Grunnstøtten som utgjør det tyngste elementet i tilskuddsordningen, handler om å ivareta og representere interessen til de nasjonale minoritetene og fremme dialog og samarbeid mellom nasjonale minoriteter, frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter, dvs. den omfatter elementer som særlig vedrører det interessepolitiske. Prosjektstøtten er i sitt formål noe bredere i det at den både skal bidra til kunnskapsformidling, dokumentasjon av diskriminering, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og kontakt og samarbeid mellom nasjonale minoriteter. Denne har en innretning som både omfatter innholds- og interessepolitiske forhold. Alt i alt er det likevel grunn til å hevde at disse tilskuddsordningene primært er retta inn mot det interessepolitiske.

Dette fokus på det interessepolitiske ser man for grunnstøttens vedkommende av den avgrensning som foretas ved at det i regelverket heter at virksomheter og aktiviteter som primært har til siktemål å vedlikeholde egen kultur eller har form av religiøse aktiviteter ikke vil få grunnstøtte over denne støtteordningen. Også dreining mot at en større andel av tilskuddet gis som grunnstøtte underbygger dette.

Begrunnelsen for denne avgrensningen ligger først og fremst i myndighetenes vektlegging på sektoransvaret. I St.meld. nr. 15 (2000-2001) heter det således: *"Ansvaret for samordning av politikken overfor nasjonale minoriteter er lagt til Kommunal- og regionaldepartementet. Prinsippet om sektoransvar gjeld framleis på alle fagområde som kultur, utdanning og helse"*. I dag er samordningsansvaret overført til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, men for øvrig er tankegangen den samme. I den grad man ønsker å gi støtte til det innholdsmessige arbeidet, er ikke hovedadressen Arbeids- og inkluderingsdepartementet og de penger man får fra denne støtteordningen.

Ideelt sett er således tilskuddsordningen i hovedsak rettet mot det å bygge opp et interessepolitisk grunnlag hos de nasjonale minoritetene i form av velfungerende interesseorganisasjoner. Det kan på grunnlag av denne evalueringen argumenteres for at dette kan være et vel smalt fokus, og at det plassere organisasjonene inn i en del dilemmaer. Det kan være at det blir en vel snever vinkling både ut fra organisasjonenes (i) størrelse og ressurser, (ii) organisasjonenes egenart og struktur og vel egentlig også ut fra (iii) det overordnede mål med tilskuddsordningen,.

Organisasjonenes størrelse. Organisasjonene er for små til å fungere som utelukkende spesialiserte interesseorganisasjoner. Sett fra organisasjonenes ståsted er det flere forhold som er problematiske. For det første er alle organisasjonene som får grunnstøtte, økonomisk sett helt avhengig av denne støtten. De har lite av andre inntekter som medlemskapskontingenter, salgsinntekter og annet. Som en konsekvens av denne avhengigheten av et relativt beskjedent statstilskudd, er dette små organisasjoner som i begrenset eller ingen grad lønner ansatte. For det andre har de følgelig en begrenset

kapasitet når det gjelder å fungere interessepolitisk utad for eksempel når det gjelder høringer, deltakelse i media, myndighetskontakt etc. For det tredje og kanskje like viktig, den moderate kapasiteten skaper også begrensninger i det å fungere innad i forhold til å drive med organisasjonsbygging og utvikling av en bredt fundert ”grasrot”. Og det er egentlig en underliggende forutsetning for denne grunnstøtten som er begrenset til medlemsbaserte organisasjoner. For det fjerde er nasjonale minoriteter som interessepolitisk felt relativt umodent, også i forhold til de nasjonale minoritetene selv. Det var først i tiden rundt Norges tilslutning til Rammekonvensjonen at dette feltet vokste frem. Følgelig kan det i seg selv være ganske krevende og vil ta tid å bygge opp en bred nok medlemsbasis og størrelse på organisasjonen. Og dette gjelder kanskje ikke minst i relasjon til det grunnplan man skal representere, og som skal ”venne seg til tanken” om at formelt strukturerte interesseorganisasjoner som står i dialog med myndigheter og maktapparat, kan være et hensiktsmessig redskap for å styrke den nasjonale minoriteten. Karakteristisk nok er det den organisasjon som har eksistert lengst, Norske Kveners Forbund, som synes å ha kommet lengst i det å bygge opp en relativt solid forankret organisasjonsstruktur.

Organisasjonenes egenart og struktur. Det historiske, kulturelle, sosiale og identitetsmessige særpreget er hovedkarakteristika ved de nasjonale minoritetene. Disse aspektene er tett sammenvevd med det interessepolitiske. Det å være forkjemper for minoritetens interesser kan ikke tenkes uten en slik sterk forankring i den nasjonale minoritetens egenart. Samtidig er personer med tilknytning til nasjonale minoriteter ikke så mange i antall. Til en viss grad ligger det i å være en minoritet. Med begrenset potensial mht. personer er det følgelig heller ikke rom for mange forskjellige og spesialiserte organisasjoner på kulturfeltet eller lignende om man skal greie å utvikle den nasjonale minoritetens særpreg. Det ideelle ut fra ressurs- og effektivitetsmessige kriterier er antagelig derfor nettopp å ha organisasjoner som så langt mulig forener et kultur- og aktivitetsmessig mangfold med det interessepolitiske. Blant de organisasjonene som har fått grunnstøtte, gjøres dette på ulikt vis. Tater-/romaniorganisasjonene er i stor grad integrerte organisasjoner hvor aktiviteter og interessepolitikk er sammenvevd. Det skogfinske nettverket har som paraplyorganisasjon gjennom sine medlemsorganisasjoner et aktivitetsmessig mangfold, og der nettverksorganisasjonen fungerer som et overgripende interessepolitisk ledd. I den kvenske organisasjonen fungerer sentralledet som interessepolitisk aktør, mens lokallagene er kulturelle og sosiale arenaer.

Overordnet mål med tilskuddsordningen. Som drøftet innledningsvis kan en vanskelig holde målsettingene om å utvikle og bevare de nasjonale minoritetenes egenart og midlet for å oppnå dette, det interessepolitiske engasjementet, i to atskilte båser. Målet og midlene henger sammen.

Implikasjonen av disse forhold for tilskuddsordningens utforming kan være å vektlegge enda sterkere *samspeillet mellom mål og midler*. I noen grad skjer dette i dag ved prosjektilskudd til spesielle tiltak, hvor disse kanskje kan bidra til å trekke i gang også større prosjekter, slik som for eksempel skoleprosjektet i tilknytning til Taternes Landsorganisasjon. Det kan også skje ved at en konkret knytter denne type sårkornsmidler opp mot målrettet aktivitet i grenseflaten mellom kulturelle/sosiale tiltak og det interessepolitiske. Arbeids- og inkluderingsdepartementets rolle som

koordineringsinstans kan her være relevant ved at man etablerer arenaer eller andre koblingsmekanismer på tvers av sektorer.

5.3 Forvaltningsmessige mål og føringer

I hvilken grad er kriteriene hensiktsmessige? Informantene fra de nasjonale minoritetsorganisasjonene som mottar grunnstøtte, mener at kriteriene stort sett er fornuftige og greie å forholde seg til. Det er imidlertid ett punkt som blir trukket fram, og det er den skarpe grensedragningen i grunnstøtten overfor virksomheter som primært har sitt siktemål rettet mot ivaretagelse av egen kultur, og i prosjektstøtten overfor reine kulturprosjekter. Dette er i stor grad en prinsipiell innvendig. For enkelte av de nasjonale minoritetene er det vanskelig både organisatorisk og innholdsmessig å skille mellom kulturtiltak, holdningsskapende arbeid og interessepolitikk; alt handler i en forstand om å ivareta egen kultur – dette er som nevnt en primær målsetting for organisasjonene. Når det gjelder kravet om at støtten skal gå til medlemsbaserte organisasjoner, er det forståelse for dette blant organisasjonene. For enkelte kan det av tidligere nevnte grunner være vanskelig å operere med medlemstall, men departementet er lempelig i sin håndhevelse av kriteriene i disse tilfellene. Også det at det skal være en demokratisk valgt styring av organisasjonene får tilslutning blant organisasjonene.

Grunnstøttemottakerne ønsker mer støtte og mer som grunnstøtte. Og dette ønsket sammenfaller med dreiningen i forvaltningen av ordningen der organisasjonenes tiltak og prosjekter i større grad skal inngå i den økende grunnstøtten og ikke som en særskilt prosjektstøtte. Samtidig ser vi at mer av prosjektstøtten synes å tilfalle andre minoritetsaktører utenom grunnstøttmottakerne. Dette er følgelig en spissing av tilskuddsordningen, der man trekker en klarere grense mot prosjekter som faller inn under andre støtteordninger/departement, samtidig som offentlige aktører til en viss grad blir avskjært fra prosjektstøtten. Tilskuddsordningen til nasjonale minoriteter har følgelig smalnet sitt virkefelt i løpet av årene. Dette skyldes både en bevisst spissing og at søknadsomfanget har økt og medført en nødvendig avgrensning. Og det er grunn til å tro at en slik utvikling vil fortsette. Etableringen av Romanfolkets/taternes kulturfond vil antagelig bidra til at relevante kulturtiltak og prosjekter fra denne minoriteten vil bli rettet mot fondet og ikke mot tilskuddsordningen.

Slik vi vurderer det, er denne spissingen langt på vei en god løsning for å nå formålene med ordningen. Grunnstøttmottakerne trenger mer støtte for å sikre en stabil drift som ivaretar deres målsettinger. Samtidig støtter prosjektstøtten til nasjonale minoritetsaktører opp om den breiere samfunnsdeltagelsene for disse gruppene. Og forhåpentligvis vil det være slik at andre prosjekter og andre aktører som ikke faller inn under denne tilskuddsordningen, får støtte andre steder.

Det kan imidlertid ligge en viss fare dersom det er slik at andre organisasjoner og offentlige aktører etter hvert faller ut av prosjektstøttedelen; koblingen til majoritetssamfunnet kan bli svekket. Det er dessuten viktig at ikke prosjektstøtten forsvinner helt. Den er et viktig insitament for å iverksette innholdsmessige relevante prosjekter som styrker organisasjonenes aktiviteter, andre aktørers aktivitet, og feltet

som helhet. Man bør altså være varsom med å spisse tilskuddsordningen slik at alt det innholdsmessige skal dekkes av sektordepartementene, Romanifolket/taternes kulturfond, og lignende, og tilskuddsordningen bli en rein organisasjonsstøtte. Samvirke mellom prosjekt- og grunnstøtte, der disse underbygger hverandre, bør fortsatt vektlegges. Støtte til prosjekter som kan bidra til å sette i gang nye og strategiske initiativ, noe for eksempel taternes skoleprosjekt er et godt eksempel på, er viktig å opprettholde også når initiativene måtte falle utenfor AIDs kjerneområde. Slike strategiske initiativ hvor en målrettet bevilgning kan være hensiktsmessig, kan både omhandle etablering av kulturtiltak, organisasjonsutviklingstiltak, språkprosjekter etc.

Tilskuddsordningen har en klar grensdragning mot organisasjoner som har kultur som primæraktivitet og rene kulturprosjekter; dette er ikke AIDs domene. Det er den interessepolitiske siden som utgjør hovedgrunnet for tilskuddsordningen i følge departementet. Understreking av hver enkelt sektors vertikale ansvarsområder er dominerende innen i Norge, jamfør den siste maktutredningens begrep om ”den fragmenterte stat”. Å skille mellom kulturell aktivitet og interessepolitisk aktivitet sees imidlertid som problematisk av feltet sjøl, all den tid disse forholdene er så tett vevd inn i hverandre. Igjen kan en spørre om det er slik AID smalner sitt fokus for mye, og at middelet – nemlig å bygge opp levedyktige organisasjoner – blir målet; formen viktigere enn innholdet, som jo er å sikre nasjonale minoriteter deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske livet, altså i samfunnet som helhet, og ikke kun å være en samtalepartner for departementet. Vi vil her ikke ta til orde for en sterk oppmykning av grenselinjene, bare påpeke at man må være klar over de problematiske sidene en slik grensdragning kan ha, og at man fortsatt bevarer en viss pragmatisme og fleksibilitet mht. hva slag prosjekter og organisasjoner som kan få støtte.

I forlengelsen av dette kan man også spørre om vektleggingen av klassisk medlemsdemokrati i organisasjonene innebærer at man får en for smal støtteordning. Betegnelser som deliberativt demokrati, forhandlingsdemokrati, deltakerdemokrati vektlegger at det er mange ulike typer organisasjoner, og ikke bare tradisjonelle medlemsorganisasjoner, som kan bidra interessepolitisk på en demokratisk måte. Nå har departementet vært fleksible med hensyn til hvilke organisasjoner som blir inkludert i ordningen. Det er likevel klart at man i en forstand velger en annerledes framgangsmåte enn det som står i Soria Moria-erklæringen, der det understrekes at innretningen av statlige tilskuddsordninger også bør fange opp nye organisasjonsformer, ad hoc organisasjoner osv. Ut fra minoritetspolitiske begrunnelser og for å unngå oppflising på feltet ønsker departementet i størst mulig grad medlemsbaserte og demokratisk oppbygde organisasjoner som grunnstøttemottakere. Dette har medført at ingen organisasjoner blant jødene og rom (sigøynerne) faller inn under kriteriene for grunnstøtte. Dette kan sees som et problem i forhold til Rammekonvensjonens krav om å sikre alle de nasjonale minoritetene ”effektiv deltaking i det kulturelle, sosiale og økonomiske livet og i offentlige saker, særleg saker som gjeld dei sjølve”. Vi vil derfor spille inn muligheten for en form for mellomløsning mellom grunnstøtte og prosjektstøtte for disse to minoritetene, slik at det på sikt vil kunne bli etablert organisasjoner som taler deres sak.

6 Avslutning

Avslutningsvis skal vi vende tilbake til de to hovedspørsmålene for evalueringen. Vi vil konkludere, gitt de presiseringene og forutsetningene som lå til grunn for evalueringen, at *tilskuddsordningen har bidratt til å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner*. Både når det gjelder organisasjonsbygging og aktiviteter og måloppnåelse, både mer spesifikt internt i minoriteten og mer generelt mot storsamfunnet, har man oppnådd en del. Selvfølgelig er det problemområder og felt der man ikke har oppnådd så mye som ønskelig, men alt i alt vil vi si at *gruppene er blitt bedre i stand til å fremme egne krav*, særlig gitt utgangspunktet med et felt uten tradisjoner for frivillig, medlemsbasert organisering og at det er relativt nyetablerte organisasjoner. Organisasjonene fungerer aktivt som interessepolitiske aktører innenfor de tema de har valgt å konsentrere seg om. Mer velfungerende organisasjoner bidrar også til at gruppen blir bedre i stand til selv å definere egne behov og egne krav. Vi har sett at organisasjonene jobber både innad overfor egne medlemmer og utad for å fremme krav, i første rekke på medlemmenes vegne, men også krav som vil kunne komme den nasjonale minoriteten som helhet til gode.

Vi vil likevel trekke fram to problemområder. 1) Det at tilskuddsordningen har medført at organisasjonene er bedre i stand til å fremme egne krav, gjelder ut fra en klar begrensning: jødene og rom (sigøynerne) har ingen egen interessepolitisk organisasjon som får grunnstøtte. 2) De organisasjonene som får grunnstøtte, erfarer ressurs- og kapasitetsmessige begrensninger, for eksempel i forhold til det å engasjere seg i politiske prosesser som høringer. Derfor er det viktig å ha et omfang på grunnstøtten som gjør det mulig å ha en ansatt i en viss stillingsprosent, uten at det går utover aktiviteten i organisasjonene.

Disse to begrensningene har innvirkning på tilskuddsordningens andre hovedformål, nemlig å *bidra til at de nasjonale minoritetenes sikres effektiv deltakelse, særlig i beslutninger som angår dem selv*. Effektiv deltakelse handler om mer enn kun å være tilstede; man må ha den nødvendige kompetanse og profesjonalitet, samt en medlemsmasse i ryggen, for effektivt å kunne representere minoriteten. Og flere av organisasjonene som mottar grunnstøtte, er fortsatt relativt små og sårbare. Et tilleggsmoment i denne sammenheng er at dette er medlemsorganisasjoner som prinsipielt kun kan hevde sine medlemmers interesser og ikke nødvendigvis interessene til andre fra samme nasjonale minoritet, sjøl om det i mange tilfeller vil være sammenfall i sak. Det at andre nasjonale minoritetsaktører er den største grupperingen som mottar prosjektstøtte, bidrar imidlertid til å sikre en bredde i kunnskaps- og dokumentasjonstilfanget, og i de vurderingene som framkommer fra minoritetene som helhet.

Det å tilhøre en formelt akseptert nasjonal minoritet som er fundert i Rammekonvensjonen, og med det både har et solid rettslig referansepunkt i forhold til nasjonale myndigheter og mulighet for å gi innspill via Europarådets rådgivende komité, har vært viktig for organisasjonenes gjennomslagskraft. Hovedmønsteret til nå er at det interessepolitiske virke er spisset mot Arbeids- og inkluderingsdepartementet

og til dels Europarådet. Spørsmålet er om en slik profil på sikt kan bli noe smal i forhold til det å løfte de nasjonale minoritetene opp og frem. For å oppnå en tydeligere profilering i det norske samfunn, som er blitt langt mer mangfoldig, kan det kanskje på sikt være av betydning at organisasjonene har et bredere anlagt fokus i forhold til nasjonale sektormyndigheter, regionale/lokale myndigheter og allmennhet. Det vil i så fall både kreve større administrativ kapasitet og at et større antall personer som stiller seg bak et krav og/eller som fronter saker overfor myndigheter og allmennhet.

En ytterligere styrking av disse organisasjonenes kapasitet, kompetanse og profesjonelle rolle slik at de kan delta enda mer effektivt i diskusjoner om beslutninger som angår dem selv, krever således mer ressurser. Slik organisasjonenes økonomi og rammebetingelser fungerer i dag, er tilskuddsordningen den primære inntektskilden. Medlemsgrunnlaget synes for spekt til å basere inntektsvekst på økte kontingenter. "Fundraising" krever i seg selv administrasjon og ressurser og vil ta tid å utvikle selv om det skulle finnes et potensial. Spissingen av ordningen der mer av støtten blir gitt i form av grunnstøtte, synes følgelig som rimelig. Organisasjonene er små og det er viktig med stabilitet i bevilgningene fra et år til det neste. Det man kunne diskutere gitt at det skulle bli lagt mer ressurser inn i grunnstøttedelen av ordningen, var å knytte tildeling av "friske penger" i ordningen til tiltak og aktiviteter som styrker organisasjonsbyggingen. Det forutsetter imidlertid en noe større tydelighet i regelverket med hensyn til hva som gir uttelling.

Referanser

Arbeids- og inkluderingsdepartementet: *"Rundskriv om tilskudd til nasjonale minoriteter 2007"*, rundskriv A-12/2006

Halvorsen, R. (2000): "Etnisk mobilisering i en brytningstid", i B. Hvinden (red.): *Romanifolket og det norske samfunnet*, Bergen: Fagbokforlaget

Hvinden, B. (2000, red.): *"Romanifolket og det norske samfunnet"*, Bergen: Fagbokforlaget

Niemi, E. (2001): "Kvenene og den norske staten: - Et anstrengt forhold", *SAMORA magasin* 5/2001

Niemi, E. (2004): "Kvenene – innvandring og kulturmøte", i O. Alsvik (red.): *Kulturmøter. Lokalsamfunnet, lokalhistorien og møtet med det fremmede*, Oslo: Norsk lokalhistorisk institutt.

Soria-Moria (2005) *"Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-2009"*

St.meld. nr. 27 (1996-1997): *"Om statens forhold til frivillige organisasjoner"*

St.meld. nr. 15 (2000-2001): *"Nasjonale minoriteter i Norge – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar"*.

St. meld. nr. 39 (2006-2007): *"Frivillighet for alle"*

St.prp. nr. 1 (2006-2007) *"Arbeids- og inkluderingsdepartementet"*.